

Befektetői igények és szakképzettségi realitás a Kárpát-medencében

**Mélyinterjúk határon túli szakképző intézmények vezetőivel
és a témában jártas határon túli szakértőkkel**

Készítette

**PRO PROFESSIONE
TANÁCSADÓ ÉS SZOLGÁLTATÓ KHT.**

**Az interjúkat feldolgozta:
Echo Oktatókutató Műhely**

**A kutatást támogatta:
APÁCZAI KÖZALAPÍTVÁNY**

2000-2001

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

Tartalomjegyzék

1. Módszertani bevezető	3.
2. A középszintű szakoktatás	6.
2.1 A vizsgált középiskolák általános jellemzői	6.
2.2 A középiskolák a piaci környezetben	16.
2.3. Kapcsolatrendszer	24.
3. A felsőfokú szakoktatás	26.
4. Nemzeti elem a szakképzésben	34.
5. Összefoglaló	43.
Melléklet	47.
1. A kutatás során felkeresett középiskolák listája	
2. A kutatás során felkeresett felsőfokú oktatási intézmények listája	
3. Középfokú oktatási intézmények Felvidéken	
4. Középfokú oktatási intézmények Kárpátalján	
5. Középfokú oktatási intézmények Erdélyben	
6. Magyar oktatási nyelvű, felsőoktatási szakok Erdélyben	
7. Felsőfokú oktatási intézmények Erdélyben	

1. Módszertani bevezető

A "Befektetői igények és szakképzettségi realitás a Kárpát-medencében" című kutatási programban az Echo Oktatókutató Műhely feladata volt a szakképzési intézményrendszer struktúraelemzése. A részprogram célja egyfelől a tanügyi-közigazgatási szervezetek, másfelől a szakképző intézmények stratégiáinak megismerése, annak kiderítése, hogy a munkaerőpiac és felhasználói szféra milyen szerepet tölt be az oktatási intézmények életében, hogyan van jelen a fejlesztési stratégiájukban. Ezen kívül a vizsgálat során választ kaptunk arra a kérdésre, hogy milyen a szakképző intézmények kapcsolata a munkaerőpiaci, gazdasági szervezetekkel, mennyire érvényesülnek a gyakorlatban a munkaerőpiaci elvárások. A kutatás során kiemelt szempont volt, hogy mindezeknek milyen magyar vonatkozása van.

A kutatás során kétféle empirikus adatfelvételi módszert alkalmaztunk. Egyrészt a vizsgálandó intézmények vezetőivel egy orientáló kérdőívet töltöttünk ki, mely kérdőív a legfontosabb, tényyszerű adatokról gyűjtött információkat (fenntartó, oktatási statisztikai jellemzők, gazdálkodás), másrészt az intézmények vezetőivel és a helyi viszonyokat jól ismerő tanügyi-igazgatási illetve felsőoktatási szakemberekkel strukturált interjúkat készítettünk.

A vizsgálat három - határon túli magyar - régiót érintett: Erdélyt, Felvidéket és Kárpátalját. A kutatás során összesen 52 határon túli intézmény vezetőjével, illetve további 17 szakértővel készült interjú.

A mintába került intézményeket az adatfelvételt végző határon túli partnerek által összegyűjtött alapadatok alapján végzetük. Első lépésben összeállítottuk a három említett régióban lévő összes magyar, illetve magyar tagozattal rendelkező középiskolák, valamint a magyar diákok által elérhető felsőoktatási intézmények listáját. Ezt a listát a kutatási beszámoló melléklete tartalmazza. Ezután - a régiók közötti különbségeket figyelembe véve - meghatároztuk az egy régióra eső szakértői és intézményi interjúk számát, majd az adott régióban a vonatkozó területi és iskolatípus szerinti kvóták alapján jelöltük ki a vizsgálandó intézményeket. A kutatás során az eredeti mintától csak kis mértékben, kb. 10 százalékban kellett eltérni (válaszmegtagadás, elérhetetlenség miatt). Az interjúk végleges megoszlását a következő táblázat tartalmazza.

Az interjúk régiók és típus szerinti megoszlása

Régió	Középfokú intézmények	Felső-oktatás	Szakértők	Összesen	Eltérés az eredetihez képest
Erdély	24	9	10	43	-7
Kárpátalja	1	1	2	4	-7
Felvidék	15	2	5	22	-2
összesen	40	12	17	69	-16

A kutatás során a három régióban összesen 31 különböző településre terjedt ki az adatfelvétel, ebből 13 Erdélyben, 16 a Felvidéken 2 pedig Kárpátalján található. Az intézmények nevében az esetek túlnyomó többségében az iskola igazgatója nyilatkozott, ám azokon a településeken, ahol a kijelölt iskola vezetője nem beszélt magyarul, a hozzá legközelebbi beosztású magyar munkatársa válaszolt az interjúer kérdéseire (ez általában az aligazgató vagy az igazgatóhelyettes volt). Néhány esetben előfordult, hogy az intézmény vezetője ragaszkodott hozzá, hogy az interjú során több munkatársa is jelen legyen (pl. főkönyvelő, aligazgató, valamelyik szaktanár).

Az interjúk régiók és település szerinti megoszlása

Erdély	Kárpátalja	Felvidék
Brassó, Csíkszentmárton, Csíkszereda, Gyergyószentmiklós, Kézdivásárhely, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nyárádszereda, Segesvár, Sepsiszentgyörgy, Székelykeresztúr, Székelyudvarhely, Szováta	Beregszász, Munkács	Dunaszerdahely, Fülek, Galánta, Ipolyság, Kassa, Királyhelmec, Komárom, Krava, Losonc, Nagykapos, Pozsony, Rimaszombat, Rozsnyó, Somorja, Udvard, Várkony
13	2	16

A felsőoktatási interjúknál is arra törekedtünk, hogy minél magasabb beosztású vezető nyilatkozzon (prodékán, tagozatvezető). A szakértői interjúk közül a szorosan vett tanügyigazgatás területéről hét interjú készült (járási, megyei tanfelügyelők, főtanfelügyelők, oktatási osztály vezetők), négy alany a felsőoktatás felől közelített a témához, hárman különböző pedagógus szakmai szervezetek (Pedagógus Háza, pedagógus szövetségek) hárman pedig egyéb oktatási területek képviselőiként válaszoltak.

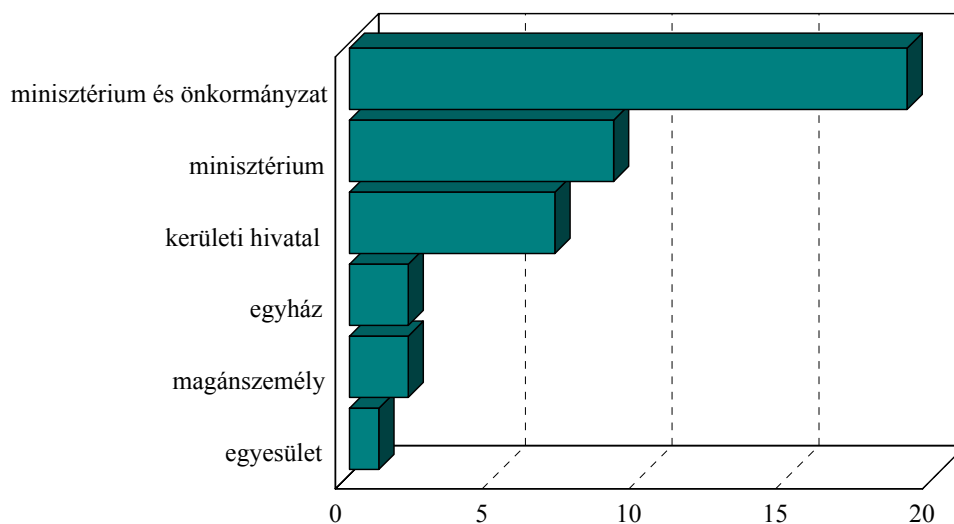
A választott módszer megfelelőnek bizonyult a kérdések kvalitatív szempontok szerinti körüljárásához. Az előzetesen bekért adatok tekintetében ugyan voltak hiányosságok, de ezek nagyrészt a vonatkozó adatok országos elérhetetlenségéből fakadtak, kisebb mértékben pedig abból, hogy az intézmények egy része (különösen ami a felsőoktatás magyar nyelvű képzését illeti) viszonylag új, így bizonyos statisztikák érthető módon még nem állnak rendelkezésükre.

2. A középszintű szakoktatás

2.1 A vizsgált középiskolák általános jellemzői

A határon túli magyar középiskolai struktúra alapjaiban igen hasonló a magyarországi helyzethez, a palettán egyaránt megtalálhatók az érettségit adó, az érettségit és szakmát adó, illetve a csak szakmát adó iskolatípusok, valamint az érettségire épülő szakképzés. Az is jellemző, hogy az elméleti képzést nyújtó líceumok, gimnáziumok többsége tiszta profilú intézmény, míg az iskolaközpontok, illetve a szakmai képzést is nyújtó iskolák gyakran többféle szinten nyújtanak képzést (szakiskolák, szaklíceumok, inasiskolák, szakiskolák, posztliceális képzés). Az elemzett 40 oktatási intézmény közül tizenkilencet az állam és a helyhatóság közösen tart fenn, kilencet valamelyik minisztérium, hetet a kerületi (járási) hivatal. A többi szereplő a mintában lévő iskolák közül csak egyet-kettőt tart fenn.

A vizsgált intézmények fenntartó szerinti megoszlása

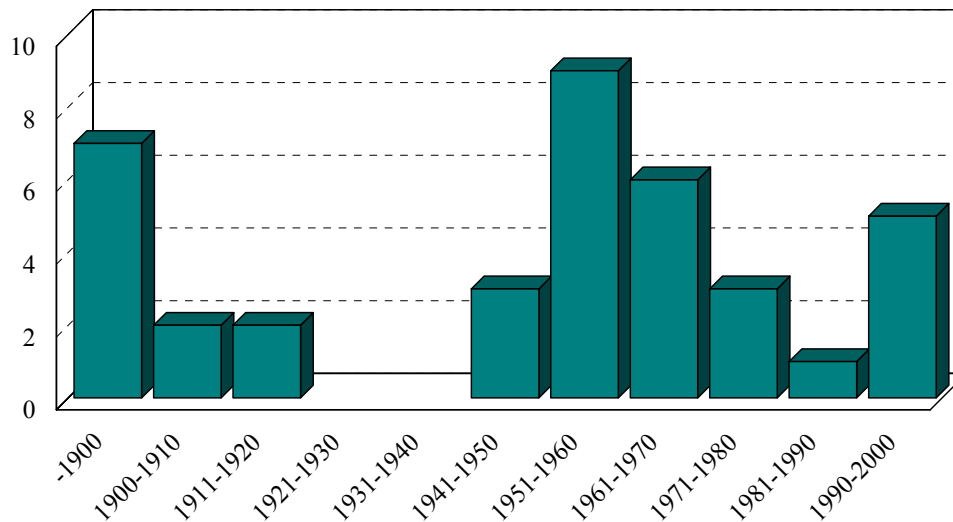
Az intézmények fenntartóiról jellemzően elmondható, hogy míg Erdélyben igen sok a

helyi önkormányzat és az oktatási ügyekért felelős Tanügyminisztérium által közösen fenntartott középiskola, addig a Felvidéken kevésbé dekoncentrált a struktúra, az intézményeket általában az adott kerület vagy az adott ágazati minisztérium tartja fenn (pl. a mezőgazdasági szakképzőt a Szlovák Mezőgazdasági Minisztérium, az egészségügyi szakközépiskolát a Egészségügyi Minisztérium). Az Erdélyben elterjedt közös fenntartás jól elosztott finanszírozási szerepet takar:

"Az iskolának két gazdája van. Az egyik gazda a Tanügyminisztérium, a Megyei Tanfelügyelőség által képviselve, a másik gazda a Helyi Tanács. Az iskolát mint intézményt (a legtöbb esetben) a Helyi Tanácsnak a hatásközébe adták át. Az épületeket, gondolok itt az épületek karbantartására, a vízfogyasztásra, villanyfogyasztásra, a telefonra, és az egyéb nagyobb javításokat is mind a Helyi Tanács finanszírozza. A tanárok fizetését, tehát az oktató személyzetét és az alkalmazottak fizetését valamint az ösztöndíjakat a Tanügyminisztériumból utalják ki."

Mindez persze közelebb hozta a Tanácsot az iskolákhoz, de némi ellentmondás felfedezhető a rendszerben, mert több az olyan Polgármesteri Hivatal, ahol nincs egyetlen olyan ember sem, aki kizárólag a tanügyi gondokkal, a tanügy adminisztrálásának a gondjaival foglalkozzon, mert ezt a feladatot a tanfelügyelőség látja el. „Az oktatáspolitikát az a Tanfelügyelőségen alakul”, mint ezt az egyik interjúalany meg is jegyezte.

A vizsgált középiskolák alapítási év szerinti megoszlása

Alapításukat tekintve igen sokszínűek az intézmények, de összességében három intézmény-alapítási időszak vázolható fel: az 20-as évek előtti időszak (nyolc erdélyi iskola például több, mint száz éves múltra tekint vissza) az 50-60-as évek illetve a 70-80-as évek. A rendszerváltás utáni időszak a középiskolák számának változásában nem okozott jelentős változást, csupán a fenntartói paletta színesedésében jelentett érdemi változást (megjelentek a magániskolák, újra működhetnek az egyházi és egyesületi szakképző intézmények).

Az iskolák elsődleges szakképzési területét, profilját tekintve igen sokszínű a kép a Kárpát-medencében, az azonban jellemző tendencia, hogy a hagyományos nehézipar a nyolcvanas évektől tartó recessziója miatt az iskolaközpontok, inkább a könnyűipari, illetve humán szolgáltatások körében tartozó szakmákat preferálják s ennek egyértelmű oka a lakossági és a piaci igényekhez való fokozatos igazodás. Az alábbi táblázat a vizsgálat mintájába került szakképző intézmények fő profilját, szakképzési területeit mutatja ágazatok szerinti bontásban.

A szakképző intézmények ágazati profilja

ipar	humán szolgáltatás	mezőgazdasági
mechanika, építészet, faipar, könnyűipar, élelmiszeripar, autójavítás, magasépítészet, geodézia, kartográfia és kataszter, műszaki és informatikai szolgáltatások, gépészet, gépszerkesztés és -üzemeltetés, hajóépítés és -tervezés, grafikusrendszerek, elektrotechnika, automatizálás, szabászat, energetika, élelmiszeripar, fodrász, varrónő, asztalos, autószerelő	tanítóképzés, egészségügyi posztliceális, általános egészségügyi nővér, közgazdaság könyvelés, államigazgatás, kereskedelem, távközlés, helyi adminisztráció, turizmus-vendéglátóipar, informatika, teológia, cukrász, tanító és óvónő-képzés, nevelő-könyvtáros	növénytermesztő, állattenyésztő, vállalkozás a mezőgazdaságban, gyümölcsész, méhész, szőlész, mezőgazdász, mezőgazdász, vidéki szolgáltatások részére, virágkötő, virágrendező, elárusító, kertészeti elárusító

A szakképző intézmények profilja eredetileg a földrajzilag jelen lévő ipari zónának és gazdasági életnek megfelelően alakultak ki, s elsődleges feladatuk a helyi ipar munkaerő-szükségletének kielégítése volt, mint erről az egyik erdélyi interjúalany is beszélt.

“Például a görgényi hagyományosan az erdészettel foglalkozik, a dicsői a kémiaiipar fele orientálódott, mai napig is létezik a líceum, ugyanígy Marosvásárhelyen is létezik, viszont Marosvásárhelyen már majdnem minden szakma megtalálható, és túlnyomórészt itt van a legtöbb szaklíceum. Segesvár a könnyűiparnak volt a hazája, a könnyűipar fejlődik, mai nap is...Tehát minden terület, minden zóna az ő gazdasági életének megfelelően alakította a szakoktatási profiljait”.

A társadalmi és gazdasági változások bekövetkeztével a “keserű ébredés” első fázisában, közvetlen 1990 után a tehetetlenség vitte tovább a szakoktatás területeit. Utána, ahogy sorra szűntek meg korábbi patronáló és munkaerőt felszívó cégek, magukra maradtak az iskolák, egy viszonylag szegényes infrastruktúrával, s nem esetben már eleve munkanélkülieket képeztek, vagy nagyon kis számban tudtak elhelyezkedni azokban a kevésbé keresett szakmában, amelyekre ráhangolódtak a szakoktatási intézmények 1989 előtt. A változás egyik következményeként a szakképzési palettán (különösen Erdélyben) a fémipari szakmák visszaszorultak, előtérbe került az informatikával kapcsolatos képzés, informatika, közgazdaság,

a piacgazdaság kívánalmainak megfelelő középfokú képzési formák. Ez azonban sok esetben egyszerűen azt eredményezte, hogy a képzés képzeletbeli ingája átlendült a másik oldalra.

”Ez olyan helyzetet eredményezett, hogy az a fajta elég jól körvonalazott, és szakterületre leosztott szakképzési rendszer elemei egymással kerültek versenyhelyzetbe, és nagyvonalakban mindegyik végül is a piac, az oktatási piac igényeinek megfelelően informatikust, számítógépkezelőket, könyvelőket kezdett képezni (még a mezőgazdasági líceum is részt vesz ebben a versenyben). Mindez természetesen egyik területen túlképzést eredményezett, másik területen eljutottunk oda, hogy a fémipari (pl. marós, esztergályos, hegesztő, géplakatos), tehát jó szakember már kezd hiánycikk lenni. Ugyanez elmondható hagyományos faipar területén is.”

Ahogy a vállalatok megszűntek, a szakközépiskolák, iskolaközpontok leváltak a vállalatokról, fokozatosan “önálló” oktatási intézményekké váltak. Mindez arra készítette az iskolák vezetőit, hogy gondolják újra az iskolájuk funkcióit, céljait, képzési stratégiájukat.

A kutatás során rákérdeztünk az adott iskola deklarált küldetésére, képzési célrendszerére. Ez alapján az iskolákat két csoportra kell osztani. Az egyik csoportban azok az elméleti líceumok, gimnáziumok tartoznak, amelyek egyértelműen a továbbtanulásra (posztlíceum, főiskola, egyetem) kívánják felkészíteni a diákjait, s emögött gyakran a helyi értelmiségi képzés előfeltételének megteremtése húzódik meg. Ebből következik az is, hogy ezekben az iskolákban az oktatás mellett általában a nevelési célokat is kiemelték.

„A líceum fő feladatának azt tekinti, hogy az értelmiségi képzésnek az előfeltételeit megteremtse, tehát a fő célunknak azt tekintjük, hogy a Gyergyói medencéből a tehetséges tanulókat összegyűjtsük, s azokat olyan képzésbe részesítsük, hogy azután egyetemet végezzenek, posztliceális oktatást végezzenek, és a szakember szükségletet és az értelmiségi utánpótlást a gyergyói zónában biztosítsa. Ez az alapvető feladatunk, és az egész munkánknak az irányultsága, már első osztálytól a 12-ig.”

A szakiskolák, szakközépiskolák, integrált iskolaközpontok küldetéséből az olvasható ki, hogy a munkaerőpiac nagy úr, s ezzel egyre inkább tisztában vannak az iskolák is. Több intézmény vezetője nyilatkozott úgy, hogy a pedagógiai intézményük célja a piac elvárásainak

megfelelő szakemberek képzése, életképes, pragmatikus jellegű szakképzés biztosítása. Ezek mellett számukra eltörpül a személyiségfejlesztés és a életre nevelés jelentősége. Ennek a stratégiának jó példája a következő felvidéki idézet:

"...célunk egy hosszú távon eredményesen működő, piaci viszonyokhoz alkalmazkodni tudó iskola kiépítése, fenntartása. Szeretnénk ha végzős diákjaink sikeresek lennének a szlovákiai ill. a magyarországi felsőfokú intézményekben valamint a munkaerőpiacon egyaránt."

A kicsi szükségszerűségek felismerése és a piaci igények figyelembe vétele a legtöbb helyen megjelenik, de súlyos hiba, hogy ez nem ágyazódik egy átgondolt, hosszú távú stratégiai tervbe, így a szakképző intézmények most (át)alakuló struktúráját vizsgálva, sok helyen a kapkodás és az ad hoc intézkedések jeleit lehet látni (pl. csak egy-két évben meghirdetett szakma, szakirány).

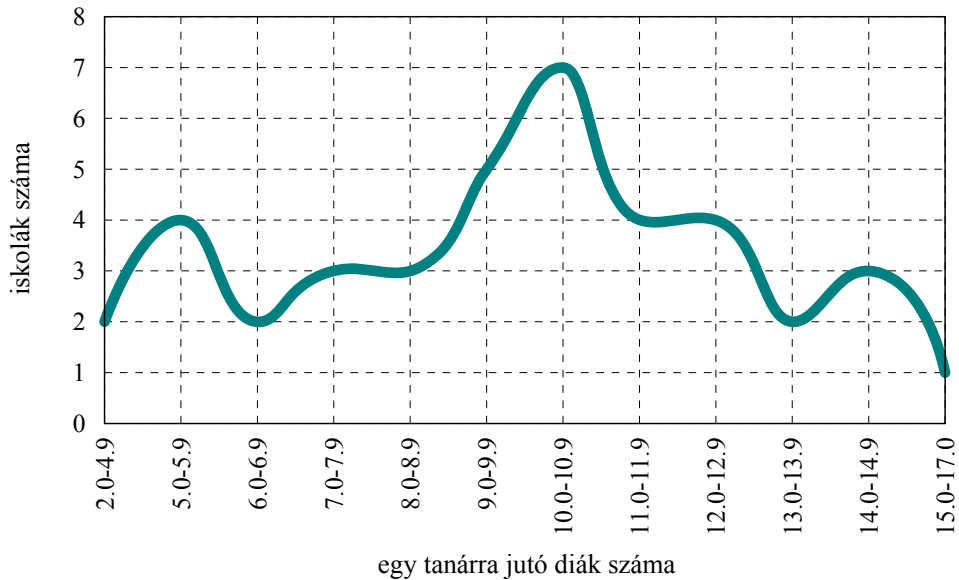
Az intézmények vonzáskörzetük alapján tipikusan járási és/vagy megyei szintűek, ám az iskola összetétele és létszámadata jelentősen függ az adott intézmény földrajzi elhelyezkedésétől, mely a profilját is befolyásolja. (A kistérség egyetlen középiskolájának multifunkcionálisan fel kell vállalni többféle képzési formát és szakterületet is). Egy-egy intézmény vonzáskörzete függ a profiljától is, az elméletibb képzést nyújtó iskolák esetében (líceum, gimnázium) kisebb, a szó szerinti szakmai képzés tekintetében tágabb, nem egy iskolánál az adott régió egész magyarlakta területére kiterjed, bár ez nem tekinthető tipikusnak.

A vizsgált iskolákban tanuló diákok száma igen széles skálán mozog, 80 főtől 1400 főig terjed. Igazán nagy iskola (700 főnél több tanulót oktató) nyolc volt a mintában, mindegyik erdélyi iskola, fele-fele arányban elméleti líceumok illetve iskolaközpontok, szakképzők. Az ellenkező pólus (300 főnél kisebb iskolák) a minta egyharmadát adták, s feltűnően sok köztük a mezőgazdasági szakközépiskola, szakintézet. Az adott intézet humán erőforrásáról árulkodik a tanárok tanulókhoz viszonyított aránya. Általánosságban egy tanárra 8-10 tanuló jut. Ennél kedvezőbb a helyzet a Felvidéken és a vizsgált kárpátaljai középiskolában, míg egy kicsit rosszabb a helyzet Erdélyben. A hazai szemmel tekintett kedvező arány azonban a Felvidéken kedvezőtlen beavatkozás eredménye:

"az alacsony létszám az alapiskolák transzformációjának köszönhető, a létszámokat

redukálták, a Meciar-féle rendszerben voltak olyan tendenciák, hogy az iskolákat leszűkíteni, illetve beolvasztani kell".

Az egy tanárra jutó diákok átlagos száma a mintában

Az iskolák értékelésének fontos jellemzője - s a szakképzési helyzet vázolásakor is alapvető információ - az egyes iskolatípusokban tanuló diákok családi-demográfiai helyzete. Ezzel kapcsolatban azt lehet elmondani, hogy a magyarországi helyzettel megegyező tendencia regisztrálható. A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább, a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó diákok aránya, az iskolaközpontok vezetői egyértelműen úgy nyilatkoztak, hogy a diákjaik szegényebb, alacsonyan kvalifikált gyakran "vidéki" deprivált családokból kerülnek ki (persze bizonyos slágerszakmák esetében más a helyzet) s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt. Az egyik iskolában ez a "kasztosodási folyamat" abban a dimenzióban is tettenérhető, hogy roma tanulókat (a hátrányos helyzetű magyarok között is a leghátrányosabb helyzetűek) nemcsak külön osztályban, hanem külön épületben helyezték el, arra hivatkozva, hogy ez a helyi társadalom igénye mindkét részről és az oktatási folyamat így

hatékonyabban szervezhető. Ez a megoldás ellentmond a modern pedagógiának, amely egyértelműen a multikulturális és az inkluzív nevelés mellett foglal állást.

Minden városban vannak elitiskolák, elméleti oktatásra vállalkozó nagy nevű és/vagy nagy múltú iskolák, és vannak olyan ipari iskolaintézmények, amelyek a közepesen képzett tanulóknak adnak nevelési alternatívát. Előbbiek tipikusan a határon túli magyar elit értelmiség (ügyvédek, orvosok, tanárok) gyermekeinek iskolái, utóbbiak inkább az alacsonyabb társadalmi státuszban lévő szülők gyermekeit képzik. Az ide járó fiatalokról az egyik interjúalanyunk így nyilatkozott:

“...csak közepes képességű gyerekek, és a szülők státusa ennek megfelelő, tehát azokban a szakmákban dolgozó szülők gyermekei, akik azt remélik, hogy a gyermekeiket ott ahol ők dolgoznak, abban a mesterségben, amit esetleg ők már privatizálva csinálnak, ott helyezték el a gyermekeiket.”

A vizsgált intézmények többsége úgy nyilatkozott, hogy az adott helyi közösség általában elismeri a törekvéseit, persze az adott régióban elfoglalt presztízst éppen úgy befolyásolja a felvételi arányszám és a technikai felszereltség, mint az örökölt múlt. Több modern szakmában (is) oktató iskola panaszkodott arról, hogy a rendszerváltás előtti negatív képzetek tovább élnek a lakosság tudatában, s gyerekeiket más iskolákba viszik.

A szakképző intézmények számára nem lehet közömbös, hogyan vélekednek a gyerekeik szaktudásáról - és ezáltal az iskolában folyó szakképzési-pedagógiai munkáról - a helyi cégek és vállalkozások. Erről nem szívesen nyilatkoztak az intézmények vezetői, de akad olyan igazgató aki tudatosan igyekszik megismerni a potenciális munkáltatók véleményét:

"Sok, több mint 40 céggel van kapcsolatunk, ahol a gyerekek gyakorlatot végeznek. Ezek között vannak persze kisebb kft-k is, de a Csíki Sör, a Tejfeldolgozó Üzem, a legnagyobb egységek, a központi áruház, ahol több mint 30 tanulónk végez gyakorlatot, és a különböző vendéglátóipari egységek, kisebbek, nagyobbak. A cégvezetők körében végeztünk egy felmérést nem rég arra vonatkozóan, hogy hogyan ítélik meg a nálunk elsajátítandó szakmák iránt mutatott szükségletet, és általában a legtöbb szakma esetében - a cukrász szakma kivételével -, iskolai osztályzatokkal kifejezve négyes átlagot kapott a szakmák megítélése. Ez egy viszonylag jó

helyzet, és biztató a jövőre vonatkozóan."

A posztliceális oktatás területén figyelhető meg a gazdasági cégek aktívabb jelenléte, itt főleg gazdasági szakemberekre van szükség, és sok ilyen osztály indult be. Ez elsődlegesen a könyvelés és a gazdasági menedzselés, de emellett azért más szakmák is keresettek:

"...szakiskolai osztályokat is kértek, például az asztalos mesterségben, szakmában, vannak, van vagy két líceum, ahol kifejezetten a helyi ipari vállalatok kérésére indítottunk ilyeneket."

A szakképző intézmények sikeres munkájához természetesen a reális, kiszámítható és megfelelő mozgásteret biztosító költségvetés is szükséges. Az intézmények gazdálkodási adatait tekintve elmondható, hogy általában alacsony költségvetéssel működnek, beruházásra, fejlesztésre nemigen tudnak forrásokat felszabadítani, s igénylik a magyarországi támogatást. Az erdélyi középiskolák éves költségvetése általában 1500-5000 millió lej között van, míg a felvidéki iskolák mérettől függően 10-20 millió koronából gazdálkodnak.

Ez utóbbival kapcsolatban egyébként kiderült, az intézmények működési költségeinek forrásai között a magyar támogató aránya elenyésző, a legtöbb iskolánál egyáltalán nem jellemző, s ahol vannak magyarországi támogatók (Illyés Közalapítvány, Apáczai Közalapítvány) ott is csak esetleges a támogatás.

Az iskolák technikai erőforrására vonatkozóan csak félinformációkhoz sikerült hozzájutni. (Például az intézmények többségében van számítógép, de nem tudjuk az sok, vagy kevés, mennyire modernek, a tanműhelyek mennyire felszereltek.) Az azonban kiderült, hogy az iskolák földterülettel kapcsolatos kérdései rendezetlenek:

"Az iskolának voltak komoly mezőgazdasági területei régen, és ezt mi most visszaigényeltük. Tekintettel arra, hogy az első földtörvény az iskolát nem vette még figyelembe, az történt, hogy a legjobb iskolai területeket akkor kiosztották mások kárpótlására. Most a második törvény hiába vette figyelembe az iskolákat, mert azt a kiosztott területet már ez a törvény sem engedte meg, hogy az illetőtől visszavegyék. Az iskola így a legjobb mezőgazdasági területeit veszítette el, amiért ez idáig még kárpótlást sem kapott, mert arra jogosultak vagyunk

legalább. Ezenkívül erdőnk is volt, azt is igényeltük vissza, idáig még azt sem kaptuk meg, úgyhogy ezek mind olyan erőforrások lennének, amikre feltétlenül szükségünk lenne”.

2.2 A középiskolák a piaci környezetben

Az iskolai létszámadatok kiegyensúlyozatlan képet mutatnak, általánosságban nem lehet megállapítani, hogy csökkenő vagy növekvő létszámmal működnek-e az iskolák, mert ez rendkívüli mértékben függ az adott iskola vonzáskörzetétől, típusától illetve profiljától.

Ez utóbbi szerint jellemző, hogy növekedett az elméleti líceumokban tanulók aránya, nőtt a könyvelés, az informatika és a távközlés. Különös érdeklődés van a turizmus és a virágkötő-virágrendező szak iránt (utóbbi főként a lányok körében), valamint néhány iskolában kismértékben nőtt az asztalos szak iránt az érdeklődés (nem meglepő módon elsődlegesen a fiúk körében). A mezőgazdasági profilok tanulóinak száma fokozatosan csökkent, csakúgy, mint a mechanikai szakmákban. Szakiskolai szinten tipikus, hogy a mechanikus szakokról áttértek az autószerelő, autófestő, autóbádogos, autómechanikus, autóvillany-szerelő szakokra. Ezzel együtt az átgondolatlan iskolai tervezést példázza, hogy van olyan mezőgazdasági szakközépiskola ahol a mezőgazdasági szakirány mellé felvették a könyvelést és a közigazgatást is.

A középiskolák piaci környezethez való igazodásának a jelei az új szakmák megjelenése. Ebben a kérdésben korábban is elég nagy volt a káosz, de Romániában az elfogadott „humán források nemzeti fejlesztésének stratégiája” nyomán a jövőben várhatóan még jobban közeledni fog a munkaerőpiac által várt szakma és az iskolák által nyújtott szakmák formai és tartalmi elemei.

Az idegen nyelveknek a tanulmányozása az utóbbi 10 évben felértékelődött. Az orosz nyelv bizonyos mértékig háttérbe szorult, kiszorult az oktatásunkból, viszont bejött helyette az angol, a német, és (legalábbis Erdélyben) meglepő módon a francia is visszaszorult (a román oktatásnak vannak francia hagyományai).

Napjaink slágertémája, az informatika viszont gyorsan bekerült az iskolák tanrendjébe. Itt meg kell különböztetnünk az informatikai iskolák tantárgyait az egyéb iskolákon belül oktatott informatikai tárgytól. Az egyik erdélyi interjúalany szerint ebben némi visszalépés mutatkozott:

“... az informatika volt nagy előszeretettel előnyben részesítve, de most egy picit visszalépés mutatkozik, lehet, hogy ezt mesterségesen befolyásolta az, hogy a tanügyi reform keretében profiltól függetlenül mindenütt bevezették az informatikai oktatást. Ez egy picit

visszafogta, és főleg itt a programok felhasználására oktatják a tanulókat, ezeknek nagyobb jelentősége van, mint a programkészítőknek, de azért ott is megmaradtak ezek az intenzív informatikai osztályaink majdnem abban a számban, amivel legelső perctől indultak. ... Ez annak köszönhető, hogy mindenkinek az igénye kielégítődik, mert függetlenül attól, hogy milyen profilt választott, ő az informatika oktatást megtalálja.”

Egy másik erdélyi szakértő (civilben tanfelügyelő) a problémát egy másik megvilágításból jellemezte:

„Elég jó a keresettség az energetikai szaklíceumnak, persze mindent ver az informatika. Itt szerintem óriási tévhitben élnek az emberek, ugyanis az emberek zöme nem tesz különbséget a között, hogy informatika, hogy számítógép használó vagy felhasználó, minden informatika. Olyan iskola is van, 5-8 osztályos, hogy a szülők, mindenki informatikát akar, az iskolának talán 5 számítógépe van, az 5 számítógépre 800 diák, de boldogan mennek oda, informatika. Tehát teljes káosz van az emberek felében, és persze, ez néha a tanerők által is művelt káosz ez, hogy úgy mondjam, mert így próbál több diákhhoz, jobb diákhhoz jutni.”

A Felvidéken speciális gondot okoz, hogy a gimnáziumokat kivéve elég kicsi a kínálat, nem elég széles a paletta, s ennek az a következménye, hogy sok magyar diák szlovák iskolába megy (erről a problémáról részletesebben a nemzeti elemről szóló fejezetben lesz szó).

Az iskolarendszer legmozgékonyabb eleme Erdélyben a posztliceális képzés, mert az 1999-ben történt tanügyi törvénymódosítás után a posztliceális iskola önfenntartó vált. Ez azt jelenti, hogy vagy tandíjas, vagy valamilyen gazdasági egység fizeti, nem az állam. Szabadabban mozognak, az igényeknek jobban elébe tudnak menni, habár egyelőre nagyon kevés eset van, amikor cégek mennek megrendeléssel. Az állam elismeri ezt a képzést, állami diplomát kapnak.

Az iskola piaci környezetben való hatékony mozgásának egyik alapfeltétele, hogy az iskolák megfelelő mennyiségi és minőségi információval rendelkezzenek a piaci igényekről. Fontos leszögezni, hogy ez egyik régióban sem szervezeten, hanem spontán és/vagy informális módon, egyéb személyes ismeretségeken keresztül történik.

“Ez arra van bízva, hogy az ember mennyire leleményes, mennyire jók a kapcsolatai a

városban levő összes vállalkozóval, mert onnan tudja kiszűrni, hogy most már én valamilyen profilt ha változtatok, az jó lesz-e, vagy nem lesz jó. Ezért igyekszek minden ilyen összejövetelen ott lenni, akár az Iparkamara, akár valamilyen ilyen vállalkozói összejövetel helyi szinten igyekszik szerveződni. Ott kell legyek, s ott próbálok mérlegelni, hogy most mit indítanánk, mennyire volna igény. S ha látjuk, hogy muszáj profilt változtatni, akkor azonnal változtatunk, mert nem vagyunk merevek, hogy erőltetjük azokat a dolgokat amelyek nem mennek."

Több iskolában a vezetők - az utóbbi két-három évben - gyakorlattá tették, hogy megkeresik a kisvállalkozókat, és évente felméri a közvetlen szükségletet, ezekkel a szakemberekkel, illetve a nagyobb vállalatok menedzsereivel tárgyalásokba bocsátkoznak, mielőtt az iskola jóváhagyja a beiskolázási tervét. Ennek a szükségszerűségét a oktatás-igazgatási irányítók, vezetők különösen is hangsúlyozzák, hiszen érzékelhető folyamat, hogy az az iskola, mely nem képes évről évre megújulni elesik a jobb képességű "gyerekanyagtól".

Az iskolák természetesen érzékelik a szülői igényeket is, ám mivel az iskoláknál elvileg összefut a szülői és a munkaadói igény is, látják a kettő közt feszülő ellentmondásokat. Ez részben arról szól, hogy nincsenek olyan nagyobb cégek, amelyek felszívják az adott szakmában kiképzett munkaerőt, másrészt pedig arra enged következtetni, hogy a családi vállalkozásokba kerülvén ezek a fiatalok igen gyorsan egymás konkurenciái lesznek, ráadásul sokszor olyan helyen, amely ennél szűkebb kereslettel rendelkezik.

"Nagy igény van például a lakosság részéről az autó-villanyszerelésre. De ha belenéz az abba, amit a vállalkozó vagy amit az a kis vállalat kitöltött, nem nagyon van igény arra. Ebből következtetünk arra, hogy nagyon sokan majd magánvállalkozóként fogják űzni ezt a mesterséget, esetleg családi vállalkozást indítanak."

Egy másik út a hivatalos tanügyigazgatási és egyéb szakmai statisztikák böngészése, bár mivel ezek csak késve és hosszútávon adhatnak fontos döntéseket megalapozó döntéseket (ráadásul az adatok megbízhatósága egyik régióban sem feltétlenül adott), csak korlátozottan tudják felhasználni az intézmények vezetői a piaci igényekkel kapcsolatban. Ezeknél a beiskolázási tervek készítésénél figyelembe kell venni, hogy az oktatási tervezés szükségszerűen legalább középtávú és a most beiskolázott diáknak három-négy, esetleg öt év múlva kell majd a

munkaerőpiacra belépnie.

Itt kell megemlíteni, hogy a piaci információkhoz való hozzájutás az is nehezíti, hogy nincsenek ilyen piaci információk. A vizsgált három régióban a jogi és gazdasági viszonyok sajnálatos módon igen sokkal vannak lemaradva az anyaországitól. Ezekben az országokban gyakran maguk a központi állami szervek sem rendelkeznek információkkal a makrogazdaság állapotának alakulásáról, például az elkövetkező öt-tíz év tekintetében, így nem is tudnak olyan információkkal szolgálni, amelyek a tanügyi intézményeknek segítséget jelentené a képzési struktúra megtervezéséhez és/vagy megváltoztatásához.

Természetesen a gyakorlati helyektől közvetlenül is érkeznek információk, s talán ez az a forrás, ami a leghatékonyabb tűnik. Mindez természetesen azzal is járt, hogy az iskolák filozófiája gyökeresen megváltozott, a képzési struktúrában egyre nagyobb szerepet kapnak a pragmatikus ismeretek az elméleti jellegű információk rovására, munkaerőpiac változásának függvényében.

Felmerül a kérdés, mennyire tudnak az iskolák rugalmasan alkalmazkodni a piaci igényekhez, illetve milyen tényezők nehezítik a rugalmas alkalmazkodást. Az első ilyen tényező, az oktatási intézményrendszer viszonylagos rugalmatlanságából, tehetelenségéből fakad, mert nem lehet a képzési struktúrát olyan gyorsan módosítani, mint ahogy a piaci szféra változik. (Ezért van különös jelentősége a stratégiai tervezésnek, illetve a hosszabb távú előrejelzések készítésének). A rugalmas alkalmazkodást nehezíti, hogy a szakmai tárgyakat oktató mérnökök és a tanműhelyekben dolgozó mesterek nem állnak korlátlanul az oktatási intézmények rendelkezésére, mert egyrészt a szakmai tudásuk sem mindig naprakész, másrészt pedig a jó szakembereket - a szektor anyagi kondíciói miatt - igen nehéz megtartani az oktatási rendszer keretein belül. Szintén anyagi forrásokra vezethető vissza a szaktantermek felszereltségének kérdése, és a meglévő géppark folyamatos modernizálásának elmaradása, ami közvetve és gyakran közvetlenül is nehezíti a piaci igényekhez való gyors és rugalmas alkalmazkodást.

A szakképzési rendszer belső humán problémájának tekinthető bizonyos esetekben a tanári hozzáállás is. Előfordul, hogy van olyan téma ahol a tanár inkább lexikális tudást követel a tanuló részéről, nem pedig pragmatikus. Erről egyik interjúalanyunk a következőképpen nyilatkozott:

“...a tanuló célirányosan egy pálya felé halad, és a másik részét a képzésének lazábban

veszi, a mi részünkről jön egy ilyen törekvés, hogy azt is komolyan kell venni. Ez nehézséget okoz, de nem biztos, hogy távlatilag a tanuló számára káros. Nem vagyunk meggyőződve, mi is most kell megtanuljunk, hogy olyan típusú oktatásba részesítsük a tanulókat, amelyik a tanuló számára egyértelműen hasznos. Valószínűleg, hogy nem az a tanári generáció lesz, aki nálunk dolgozik pillanatnyilag, aki erre egyértelműen képes lesz. Most ezt úgy kell érteni, hogy esetenként fölösleges dolgot követelünk.”

Az intézmény, illetve az ott oktató tanári kar szemléletének rugalmatlansága aztán halmozottan visszaüthet a képzés színvonalára, egy gyors negatív spirált indítva be.

“Ott ahol az intézmény vezetése, a tanári kar, a szemlélet nem alakult, nem vált rugalmassá, ott hagyományos dolgokban gondolkoznak, hagyományos osztályokat hirdetik évről évre meg, s akkor csodálkoznak, hogy nincs gyerek, vagy csak a megmaradt gyerekek jelentkeznek, akik mindenhol kimaradtak, s akkor olyan színvonalú osztályok vannak, amikkel nem lehet szinte semmit csinálni. Ez annak a következménye, hogy az intézményen belüli, tehát a menedzsment, a vezetés nem figyelt fel erre.”

Intézményen kívüli tényező is nehezítheti a piaci igényekhez való rugalmas alkalmazkodást. Az intézmények ide sorolják bizonyos jogszabályi kötöttségeket (pl. hiába volna olyan szakember aki érti az új módszereket, ha jogilag nincs olyan végzettsége csak “feketén” tudják alkalmazni, de ha kiderül, hogy más beosztásban van papíron, mint amit a gyakorlatban oktat, akkor azt a hatóság szankcionálhatja). A bürokratikus kötöttségek nagymértékben akadályozzák a meglévő tanerők átképzését, ismereteiknek szinten tartását:

“A tanügyi törvény által megszabott korlátok pl. osztályszám, diáklétszám, a tanszemélyzet statútuma által megszabott korlátok eléggé merevek. Az átképzés, a tanszemélyzet átképzése nehézkes, drága. Ahhoz, hogy felső iskolát végzett tanárt átképezzünk, például mechanika profilt végzett mérnököt elektrotechnikára vagy informatikára, az legalább egy három szemeszteres, felsőoktatási intézmény által szervezett átképzést igényel (megkapja a második diplomáját) és ez elég drága... Kezdték azért a fiatal kollégák egy kicsit mozogni, érdeklődni. Az idősebb kolléga azt mondja, hogy pár évem van még a nyugdíjig, s azt még valahogy kihúzom,

de a fiatalabb kolléga, az azt mondja, jobb, hogy ha megszerzem a második diplomámat, mert jobban, nyugodtabban tudok élni.”

A statisztikai nyilvántartó rendszer Magyarországról is jól ismert hiányosságai is nehezítik a hatékony és gyors struktúra mobilitást:

“...a Munkaerő Elhelyező Központnál megvan a nyilvántartás, miből van többlet, hova kell munkaerő (már amit lejelentettek neki is), milyen szakmában kellene szakképzett munkaerő. Sajnos ez sokszor csak úgy jelenik meg, hogy szakképzett munkás 250 fő. Na ez a szakképzett munkás az mi? Nem tartják szakmánként becsületesen nyilván. Ez az a statisztikai rendszer eléggé hiányos.”

A piac hatásai emellett késleltetve érkeznek le az iskolához. Korábban már említettük, hogy a gazdasági szférának, nem mindig érzékelhető a jövőképe. Bizonyos esetekben hirtelen kell képezni nagyobb létszámú munkaerőt, és ilyenkor a minőség csak másodlagos követelmény. Aztán később kiderül, hogy drágább lett a leves, mint a hús.

”Nagyon sokan felveszik inkább a szakképzetlen munkaerőt, mert kevesebbet fizetnek neki. Most már kezdtek jönni a törvénykezésbe a megszorítások, hogy a szakképzetlen munkaerőt gépre nem teheted, arra nem teheted, szakemberként nem használhatod. És akkor jönnek a problémák. Csak az történik, hogy ilyen-olyan szakképzési tanfolyamokon, és van egynéhány magán kezdeményező, alapítvány, kis cég, amelyik ilyesmit, csinálnak egy 3, 6 hónapos szakképzési kurzust, egy leszűkített szakmában, kap egy ilyen gyorstalpalásos szakképzési diplomát.”

Ebből a szempontból az lenne a jó megoldás, ha a cégek felismernék, hogy jobban járnak 300 magasabban képzett (többéves szakképzésben résztvevő) szakemberrel, mint 500 gyorstalpalón képzettel.

Jelenleg az intézmények mindennapi életében a munkaerőpiac csak minimális szinten van jelen (kihelyezett gyakorlat, esetleges kapcsolatok) s ennek egyik abban van, hogy az iskolák felének még helyi gazdasági, munkaügyi szervezettel sincs kapcsolata.

Mindezen változások kihatással vannak természetesen az elhelyezkedési arányokra is, bár ezzel kapcsolatban elmondható, hogy a középfokú iskolák legtöbbször csak becsülni tudja a tanulók elhelyezkedési arányát. Elgondolkodtató, hogy míg a gimnáziumokból, líceumokból kikerülő magyar diákok előtt a felsőoktatási irány adott, s az iskolák szerint igen magas arányban (kb. 60-70 százalékban) tovább is tanulnak, s a szakiskolákban végzett diákok elhelyezkedési aránya is magas (persze ez azért függ a szakma típusától és a területtől), addig a szaklíceumokba járó diákok körében sokkal alacsonyabb a munkaerőpiacra közvetlenül belépők aránya.

A tanulók elhelyezkedéséről, pályakezdéséről – legalábbis Erdélyben – van információ az egyes iskoláknál és a tanügyigazgatási fórumoknál. Ez azonban, mint az eddigiekből is kikövetkeztethető, nem előre megtervezett, hanem az élet alakította rendszer:

“A visszajelzés részben kontrollált a szakiskoláknál, másfelől pedig a visszajelzés az úgy történik, ahogy Romániában szokásos, hogy elvégezed az iskolát, s hónapok múlva kapod meg a diplomát. Már munkába is áll, de még nincs a kezében a papír. Akkor amikor elviszi a diplomáját, akkor megkérdezzük, hogy hol dolgozik.”

Az iskolaigazgatóknak minden évben egy nyomtatványon kell jelenteni a tanfelügyelőség felé, hogy a végzős diákok merre mentek, hogyan helyezkedtek el. Elvileg pontosan tudható minden év szeptemberében, hogy az azévi végzősök közül mennyi ment egyetemre és milyen profilra, ebből mennyi állami egyetemre, és mennyi magánegyetemre. Pontosán tudható, hogy hányan folytatják tanulmányaikat posztlíceumi osztályokban, illetve pontosan tudják, hogy a szakközépiskolában 4 éves képzés után hányan folytatják tanulmányaikat. “Azt, hogy a szakiskolás hová helyezkedik el, azt nem követjük annyira, de aki egyetemre jutott be, kis százalékban, azt szoktuk követni”.

A további pályaalakulásról csak esetleges és informális úton szereznek információkat az iskolák, s egyelőre nem is körvonalazódik ennek semmiféle rendszere. Végző soron a pedagógiai munkában annak az elveknek kell érvényesülnie, mely szerint "a diákot úgy kell nevelni, hogy minden helyzetben megfeleljen”.

Az egyes iskolákban végzett szakemberek megbecsültsége általánosságban nem értékelhető, a kérdést nem lehet elválasztani az adott régió társadalmi-gazdasági helyzetétől, történelmi hagyományaitól, de az éppen uralkodó divathullámoktól sem. Minden esetre az

iskolák többsége úgy látja, az általa képzett szakemberek, ha esetleg magas szintű anyagi megbecsülést nem is kapnak, szakmai munkájukat elismerik, bár természetesen ez függ az egyéni ambíciótól, a kreativitástól és az elhivatottságtól is. Ez a nézet azonban részben egy olyan gondolkodásmód eredménye, ami a dicső múlthoz való visszatéréssel leplezi a jelennek meg nem felelést. Nagyon kevés olyan iskolai vezetőt lehet elképzelni, akik nyíltan bevallanák, hogy az általuk képzett szakmák társadalmilag nem elismertek, nem is jövedelmezők, kvázi feleslegesek.

A szakma megszerzése utáni iskolai gondoskodásból az iskola csak igen korlátozottan tud részt vállalni, a tanulók elhelyezkedését csak részlegesen tudja segíteni. Erre az egyik példát a felvidéki egészségügyi képzés szolgáltatja:

“... a munkaerőpiacon a kereslet és a kínálat nincs arányban, az egészségügyi intézmények gazdasági helyzete nem engedi meg újabb dolgozók alkalmazását. A jelenlegi helyzetben nagy segítséget jelentene egy munkaközvetítő intézmény létrehozása az egészségügyben dolgozók és a végzős növendékek számára, a kínálat és a kereslet összehangolása érdekében. Az intézmény nemcsak belföldön, hanem az országon kívül is foglalkozhatna a munkát keresők igényeivel korrekt, megbízható módon.”

Persze vannak speciális helyzetben lévő képzési formák is. Az egyik református kollégium vezetője így nyilatkozott: *“Mivel nagyon sokan az egyházban helyezkednek el, így nagyon könnyű diákjainkat nyomon követni életútjuk alakulásában és nyugodtan elmondhatjuk, hogy nagyon meg vagyunk elégedve a diákjainkkal”*. Ez persze nem jellemző a határon túli magyar anyanyelvű diákok többségének helyzetére.

2.3. Kapcsolatrendszer

Az oktatási, szakképzési intézmények kapcsolatrendszere igen siralmas képet mutat. Az elméleti középiskoláknak még helyi szinten sincs semmilyen kapcsolatuk munkaerőpiaci és gazdasági szervezetekkel. A szakmai képzést adó iskolaközpontok, szakközépiskolák és szakiskolák jobb esetben is csak egy-két helyi gazdasági szereplőt említettek, akikkel kapcsolatban állnak. Ezek a kapcsolatok – mint korábban már említettük – személyes ismeretségeken alapulnak, aminek viszont megvan a veszélye, hogy sokszor a kontaktszemély kiesése után már nem működnek megfelelően.

Szakmacsoportok szerint jellemző, hogy a mezőgazdasági iskolák, illetve az építőipari, építészeti szakiskolák vallottak a legmagasabb arányban a helyi gazdasági szereplővel való kapcsolatáról. Ebben a kontextusban az egészségügyi szakképzők a kórházakat is a munkaerőpiacnak részének tekintik, s mivel itt külön fontos a szakmai gyakorlat az iskolának természetesen szoros kapcsolatot kell ápolniuk velük. Bizonyos szakmáknál az üzemi, szakmai gyakorlat során kialakult kapcsolatok révén a helyi kis- és középvállalatokkal vannak kapcsolatban az iskolák.

A helyi munkaerőpiaci szervezetek sorában a munkaügyi igazgatással is kapcsolatban kell lenniük a szakképzőknek, ám a kapcsolat ritkán mutat túl a kötelező adatszolgáltatásokon, s érdemi együttműködésre nehéz példát találni.

Országos munkaerőpiaci és gazdasági szervezetekkel már nem senki sem áll kapcsolatban (ez alól csak a munkaügyi hivatal és az iskolaügyben működő munkáltatók egyesületével való kapcsolat képez kivételt néhány iskolánál). Nemzetközi, multinacionális vállalattal való kapcsolatáról csak egyetlen (felvidéki) iskola nyilatkozott a Nokiát megjelölve. A Leonardo program egyébként nem ismeretlen a szakképzők előtt, van olyan iskola, amelyiknek már sikerült is bekapcsolódnia, s ez bizonyos szintű nemzetközi kitekintésre és összehasonlításra lehetőséget teremt egy-két helyen, de inkább csak az egyén szintjén.

A magyarországi kapcsolataikra külön is rákérdeztünk, s kiderült, hogy a határon túli magyar középiskolák közül gyakorlatilag senki nem tud felmutatni partneri kapcsolatot magyarországi munkaerőpiaci, gazdasági szervezettel. Ennél a kérdésnél, hogy a kép ne legyen olyan lehangoló az intézményvezetők inkább a testvériskolai illetve a magyarországi felsőoktatási intézményekkel való kapcsolatukról szóltak, ám ezek nem tekinthetők

munkaerőpiaci kapcsolatnak (bár kétségtelen, hogy modell értékű programokról ezen az úton juthatnak információkhoz). Ebben a kérdésben a Nemzeti Szakképzési Intézet szakmai koordinációja talán segíthetne valamit a helyzet javításában.

Összességében tehát elmondható hogy a szakképző intézmények piaci szereplőkkel való kapcsolata abban nyilvánul meg, hogy a szakmákban, amelyekben az iskola nem tudja biztosítani a gyakorlati képzést, szerződés alapján külső cégek teszik ezt. Ez azonban nem feltétlenül jelenti a diákok munkaerőpiacra lépésének direkt elősegítését.

3. A felsőfokú szakoktatás

A határon túli felsőoktatási intézmények általános jellemzői között hasonlók mondhatók el, mint a magyarországi intézményeknél. Itt természetesen különbséget kell tenni az anyaországi intézmények kihelyezett tagozatai és a helyi intézmények – esetleg azok kihelyezett tagozatai – között. Általánosságban elmondható, hogy az anyaországi intézmények jobban felszereltek, és jobban megfelelnek a piaci követelményeknek, mind a technikai, mind pedig a humán erőforrásokat tekintve. A technikai felszereltség természetesen nagymértékben múlik a kapcsolati hálón is, azok az intézmények, amelyeknek viszonylag jó anyaországi kapcsolataik vannak, kedvezőbb helyzetben vannak e tekintetben is, a legtöbb anyaországi intézmény igyekszik megfelelően ellátni taneszközökkel a kihelyezett tagozatokat. Egyes esetekben a jó technikai felszereltség csak egy-egy diszciplínát érint, több esetben ez az informatika. Ezekről pontos adatokat azonban nem sikerült szerezni, lévén a mintába sok kihelyezett intézmény került, amelyek a kérdést azzal intézték el, hogy a pontos adatokat az anyaintézmény tartja nyilván.

A komolyabb gondot a humán erőforrások hiánya okozza. A legfőbb probléma az anyaország elszívó hatása, amelyről később részletesen még lesz szó. Ez azért is jelent komoly gondot, mert a régebbi, és ezért immobil oktatók nagy része nem mozog otthonosan az új ismeretekben, a fiatal generáció pedig, amelyik ezt a feladatot el tudná látni, túlságosan mobil, különösen ha gazdaságilag megéri (az ő szempontjából) külföldi munkát vállalni. Van természetesen törekvés az ismeretek szinten tartására, hiszen számos határon túli magyar oktató jön Magyarországra továbbképzésre, több esetben azonban ezeket a képzettségeket az adott államok nem ismerik el. A humán erőforrások egy további, speciális esetéről egy kárpátaljai interjúalanyunk számolt be:

„Kapcsolatot tartunk még a többi járás Oktatási Osztályával, de probléma merült fel abban, hogy a felsőoktatásban végzett diákok többsége nem szívesen helyezkedik el a Beregszászi Járársban, mivel itt a legtöbbször munkahelyét magyar nyelvű általános- és középiskolákban tudjuk biztosítani. A végzős diákok többsége azonban nem tudja a magyar nyelvet, ezért elhelyezkedésük problémás.”

A képzés több helyen is tandíjköteles. A tandíj igen változó, a keresett képzéseket adó intézményeknél magas, a MÜTF esetén szemeszterenként 280 USD, a GDF csikszeredai tagozatán 300 USD (igaz, itt a hallgatók egyötödénél a vállalatuk fizeti ezt), míg a kevésbé kurrens szakmáknál alacsonyabb a SZIE nyárádszeredai tagozatán (az általuk jelképesnek mondott) kb. 55 USD, és ezt ráadásul több részletben is fizethetik. A Budapesti Közigazgatási és Államigazgatási Egyetem királyhelmeci kihelyezett tagozatán még ennél is alacsonyabb a tandíj, kb. 42 USD/szemeszter. Több helyen említették viszont a szociális ösztöndíjrendszert, amely azokat a hallgatókat támogatja, akik anyagi önerejükben nem lennének képesek végigjárni a szemesztereket. A SZIE nyárádszeredai tagozatán emellett a hallgatók mindegyike ingyen kapja a tankönyveket, persze év végi visszajuttatási rendszerben. Ott ráadásul a budapesti utakat sem kell a hallgatóknak kifizetni, kivéve az elsőt. Erről így nyilatkozott az intézmény képviselője:

„Egy alkalommal fizetik a budapesti útjukat a hallgatók, a frissen felvett, tehát első évre felvételizetteknek az első magyarországi útjukat ők fizetik. Ez azért van, mert vannak esetek, hogy többen is kimaradnak az első Budapestre való utazás után, rájönnek egyesek, hogy elég sokat kell tanulni.”

Előfordul azonban az is, hogy támogatást kissé szokatlanul kötik a teljesítményhez. A szebeni Lucian Blaga Magánegyetemen – az egyetem kezdeményezésére – külsősök az első évben nem támogatják a diákokat, hanem később az elért eredmények alapján tehetik ezt meg.

A tandíj mellett azonban az elvárások is magasak. A MÜTF kezdeti 77 hallgatójából például a harmadik évfolyamra csak 35 maradt meg (negyedik évfolyamosok még nincsenek), ahogy ők fogalmaztak: *„a tandíj ára itt nem a diploma ára”*.

Ami a hallgatók rekrutációját illeti, itt is igen nagyok voltak a különbségek. A MÜTF inkább a középrétegekből keresi a hallgatókat:

„...általában gazdagabb szülők gyerekei, akiknek valamiféle vállalkozásuk van, és úgy érzik, hogy szeretnék továbbra is a család kezében tartani ezt, és ehhez viszont már tanítatják a gyereküket. Ugyanakkor nagyon sok cég van, akik finanszírozzák egyes hallgatóknak az oktatását, tehát azt lehet mondani, hogy ez már egyféle tudatos művelet az ő részükről.”

Ezzel szemben a Babes-Bolyai csikszeredai kihelyezett tagozatán a hallgatók a szegényebb rétegekből jönnek. A Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola ugyanakkor egy adott régió egyetlen magyar értelmiség-utánpótlás bázisa, így az iskolázottabb szülők adják oda gyermekeiket. Bizonyos esetekben, például az orvosképzésben a rekrutáció lényegében családi alapon történik.

A piaci környezettel kapcsolatban problémát jelent az információkhoz való hozzáférés is. Ezt több helyen úgy oldják meg, hogy közvetlenül, az oktatási rendszert megkerülve próbálnak információkhoz jutni. Ez azonban felemás eredményekre vezet, hiszen egyrészt fontos az munkaerőpiaci ismeretek megszerzése, másrészt viszont az oktatási szakigazgatásra így viszonylag kevés nyomás hárul a hatékonyabb működés felé. A piaci intézményekhez, viszonyokhoz való alkalmazkodás ezért igen nehézkes, ráadásul a rugalmas váltást jelentősen megnehezítik az adminisztratív kötöttségek, például egy új szak beindításával kapcsolatban. A felsőoktatásban éppen úgy, mint a középfokú szakképzésben hiányoznak azok az alapvető és naprakész statisztikák, melyek lehetővé tennék a gyors alkalmazkodást a piaci viszonyokhoz.

A helyzet azonban nem minden intézmény tekintetében ennyire rossz. A Modern Üzleti Tudományok Főiskolájának székelyudvarhelyi kihelyezett tagozata – saját bevallásuk szerint – jó kapcsolatokkal rendelkezik mind a helyi közép vállalatok, mind az olyan magyarországi, de Erdélyben is jelen lévő cégekkel, mint például a MOL vagy a Dunapack. A kapcsolatok kiépítését persze jelentősen gátolhatja az anyaintézmény is, amely monopolizálva ezeket, igen kevés teret ad a kihelyezett tagozatoknak, mint például a Babes-Bolyai esetén – bár ez más szempontból előny, például így a diplomának „neve” van.

Az adott képesítést tekintve a MÜTF jár elől jó példával, ahol a következő a rendszer:

„...a diploma mellett hallgatóink minden évben megszerezhetnek egy első fokú szakképesítési diplomát is. Ezt azért vezettük be, hogy ha valamilyen oknál fogva, tanulmányi, pénzügyi, családi oknál fogva abba kell hagyja a 4 év során bármikor a tanulmányait, akkor ne csak egy érettségi diplomával maradjon, hanem valamivel többel. S ily módon az első éven megszerezhetik az úgynevezett európai számítógép-kezelői jogosítványt, a marketing felső fokú szakképesítést, másodéven ehhez hozzájön a marketing menedzseri szakképesítés, harmadéven hozzájön egy számviteli, tehát könyvelési szakképesítés, s negyedéven tényleg egy diploma.”

A képzés, a képesítés mellett – vagy annak hatékonyabb megszerzése okán – az intézmények igyekeznek olyan technikákkal is élni, amelyek a hallgatók kiterjeszthetik tudásukat. A SZIE nyáradszeredai tagozatán a hallgatók minden szemeszterben Budapestre utaznak, hogy a modern kertészeti ismereteket tanulmányozzák. Hasonló lehetőségek vannak a királyhelmeci szlovákiai hallgatók előtt, ha nem is ilyen gyakorisággal. A MÜTF rendszere szerint:

„...amennyiben a hallgató ezt igényli, és ideje van rá, és pénze, akkor a hallgató a 3. évet kint járhatja Tatabányán, Ugyanakkor a negyedév első félévét minden egyes hallgatónk szakmai gyakorlaton tölti. Tehát ez egy féléves szakmai gyakorlat, ami megint csak a hallgatóktól függően külföldön vagy itt Romániában járhatja le, és kikötésünk az, hogy legalább 70 százalékban külföldi tőkével rendelkező cégnél kell megcsinálja, tehát nem otthon, a családi vállalkozásnál vagy egy kis kft-nél. Ebben segítséget nyújt az intézmény, hogy megkeressük ezeket, beajánljuk oda. Ugyanakkor különböző tréningek vannak beiktatva a képzésünkbe, például kommunikációs, tárgyalási tréningek. A főiskola felvállal bizonyos munkák elvégzését, amit kifizetnek, s akkor mi tudjuk motiválni a diákokat, ugyanakkor ez neki szakmai gyakorlat is. A főiskola oktatói végzik el az irányító szerepet, viszont a munka nagy részét azt a diákok végzik el. S most volt ebben a félévben már volt az, hogy 10 cégnek elkészítették a marketing tervét, ami a diákoknak vizsgatantárgy volt, viszont a cégek ezt tudták használni, s nagyon meg voltak ezzel elégedve.”

A képzés utáni elhelyezkedési lehetőségeket tekintve érdemben csak azok az intézmények tudtak valamit mondani, amelyeknek már volt végzős évfolyamuk. A SZIE nyáradszeredai tagozatán végzetek a tapasztalatok szerint részben önálló vállalkozásokba fognak (kb. egyötödük), mások magyarországi cégek ügynökeiként dolgoznak Erdélyben. számukra speciális lehetőség egy szűk réteg felemelkedése Romániában, amelynek igénye és pénze is van kertépítési munkákra. A Babes-Bolyai sepsiszentgyörgyi főiskolai karán, ahol menedzsment ismereteket oktatnak, saját maguk térképezték fel az intézmény indulása előtt, hogy a régióban mire van igény. Ebből viszont az következik, hogy a hallgatók elhelyezkedésével sincs különösebb gond:

„...főleg a multinacionális cégek érdeklődnek a hallgatóink iránt. Végzőseink nagyon jó informatikai felkészültséggel rendelkeznek, felhasználói szinten és jó angol nyelvismerettel

távoznak el, ez biztosítja azt, hogy probléma nélkül álláshoz jussanak, mert vannak információik a helyi gazdaságról.”

Az egyik legkurrensebb iparág, az informatika helyzetét jól mutatja, hogy ebben történt talán a legnagyobb előrelépés – igaz, talán itt is volt a legnagyobb a lemaradás. A nemzetközi ECDL bizonyítványt például a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolán is lehet szerezni, amely ugyan egyáltalán nem vág a profilba, viszont jól reagál a piaci kihívásokra (igaz a KMTF alapítványi és nem állami intézmény). Az informatikáról amúgy egy marosvásárhelyi szakértő igen jó összefoglalót adott:

„Ezelőtt 20 évvel hozzáférhetetlen volt egy nyugati szintű számítástechnikai eszköz, és csak a nagy intézetek engedhették meg maguknak azt, hogy ilyent biztosítsanak a diákjainak. A 80-as évek közepétől, és a 90-es évektől általánossá vált, hogy bármelyik egyetem megengedheti úgy anyagilag, mind az infrastruktúrát kiépítve, hogy felvállalja ezt a szakot. Manapság úgy néz ki, hogy ez a szak talán az, amely a legkisebb anyagi befektetést igényli egy egyetemtől, hisz a költséges, szerteágazó laborok helyett egy-egy számítástechnika labor teljesen megfelel annak, hogy a virtuális valóságban tanítsuk a diákokat. Nem véletlen az, hogy a Gábor Dénes Főiskola pont informatikából hozott létre távoktatást, a virtuális valósághoz nem kell helyhez kötődjél. A liceumi (informatikai) képzés felfutása az utóbbi pár évre tehető. A líceumok csak akkor tudták felvállalni ezt a képzést, amikor megfelelő infrastruktúrát tudtak biztosítani a diákoknak. Ez az a képzés, amit elméletileg lehetetlen oktatni. Két csoportokra osztanám azokat a cégeket, amelyek igénylik a számítástechnikai ismereteket. Szűkebb hazánkban nagyon jól jövedelmező mesterség napjainkban a számítástechnikai eszközök eladása, és ezzel való kereskedés. Másfelől az igazán komoly fejlesztő cégek nagyon keresik a jó szakembereket. Ezért létezik egy kereslet, amely az egyetemet végzett elitnek nyújt biztos munkahelyet, ezt már, az egyetem utolsó éveiben alkalmazzák ezeket a diákokat, másfelől létezik az a háttér, és sok apró cég, amely önmaga képes középfokú informatikai ismeretekkel rendelkezőkkel is megoldani ezt a számítógépes kereskedelmet, hiszen ez viszonteladással függ össze. Az sem véletlen, hogy minél több és több külföldi cég próbál fiókinvézetet összehozni úgy, hogy internetes kapcsolatot tart fenn, és itt végzi el azt a munkát, vagy azt a fejlesztési munkát, amelyet valójában ott sokkal többet kellene fizetni a fejlesztői gárdának. A képzéshez szükséges forrásokat és információt viszont be kell hozni, ezért

szoros a kapcsolat a gazdasági cégekkel. A szakma rugalmasan alkalmazkodik a piaci igényekhez, mivel minden a világhálón van. A mi mindennapjainkban valójában ezeket a kapcsolatokat a tanári gárda hozza össze. Tehát jó részt személyes kapcsolatokról fakadóan érkeznek a cégek, és ebből indult ki az a kapcsolatrendszer, amelynek keretén belül megkeresnek, amelynek keretén belül elvárják, hogy ajánlatokat tegyünk egy-egy munkakör betöltésére. Nem kell magyaráznom, ez azt jelenti, hogy végzős diákoknak állást biztosítanak, de nem állásbörzén válogatják ki a diákokat, hanem sokkal, de sokkal többet jelent egy hosszú távú referencia, amit egy tanár tud biztosítani egy diáknak, mint a tíz perces vagy egy fél órás ismerkedés. Ezidáig munkanélküli nincs közöttük. Az első harmadát elkapkodják ezeknek a diákoknak. nagy többség viszont az első pár munkahelyét váltogatja, keresi a neki legjobban megfelelőt Tehát valójában egy dinamikusan fejlődő ágazat, amelyik csak olyan szakembereket termel, akiknek a következő 10-20 esztendőben nem lesznek elhelyezkedési gondjaik.”

Ezzel együtt az intézmények csak kis mértékben tudják segíteni a végzett hallgatókat az elhelyezkedésben. A Komáromi Egyetem erre egy speciális példát említett:

„...a nyitrai egyetem, tehát a Konstantin egyetem rektora háromszemeszteres, önköltséges továbbképzést engedélyezett a végzett hallgatóinknak. Ez számukra kiadást jelent. Az Apáczai Közalapítvány meghirdetett, tavaly meghirdetett pályázati lehetőségeit elnyerve, mintegy 4 millió forintot, és ebből a 40 volt hallgatónkat, akik főlvételt nyertek Nyitrára, anyagi támogatásban részesítjük.”

A határon túli oktatási intézményeknek talán az anyaország segíthet a legtöbbet, a támogatás jelentős része érkezhethet az anyaországi szervezetektől. E tekintetben az Illyés és az Apáczai Közalapítványokat említették a leggyakrabban, mint a magyar nyelvű felsőoktatás támogatóit. A Komáromi Egyetem költségvetésének például 40 százalékát állja a magyar Oktatási Minisztérium. Kritika is megfogalmazódott azonban, elsődlegesen arra vonatkozóan, hogy kevés anyaországi támogatást kapnak a „profitorientáltak” tekintett, tandíjas képzések. Itt az ellenvetés az volt, hogy profitról szó sincs, a tandíj az intézmény talpon maradását segíti elő. További kritika volt, hogy diszpreferáltak a kurrens szakmákat (informatika, jog, pénzügy) adó intézmények is. Az anyagi igényeket jellemző módon fogalmazta meg a Kárpátaljai Magyar

Tanárképző Főiskola egyik vezetője:

„A magyarországi félnek pedig, hogyha elvi döntés van arról, hogy támogatom a határon túli magyarságot, s főképpen az oktatást, amely a magyarság fő túlélési lehetősége, akkor ennek a kinyilatkoztatott elvnek a gyakorlatban is meg kellene nyilvánulnia olyan szempontból, hogy ne folyamatos pályázatokkal keljen ostromolni különböző alapítványokat, hanem egyszer és mindenkorra legyen egy olyan döntés, amely szerint a működő intézményeknek automatikusan biztosítanak bizonyos forrásokat.”

Emellett azonban több helyen is kiemelten említették az anyaország egyfajta elszívó hatását, ami a határon túli kereseti lehetőségekhez képest komoly konkurenciát jelent, amivel ők nem tudnak versenyezni. A felsőoktatásban ez ráadásul azt is jelenti, hogy a hallgatók már eleve úgy kerülnek be az intézményekbe, hogy többségében nem tudnak az adott országban elhelyezkedni. Ahogyan ezt megfogalmazták: „mi csak morális alapon tudjuk itt marasztalni” őket. Erről a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet képviselője az alábbiakat mondta:

„...felajánlanak az itt végzett orvosoknak teljes doktorátusi képzést például a magyarországi egyetemek. A gyakorlati tapasztalatok alapján ez azt jelenti, hogy az öt évet, amit a doktorátus végzésére használ, nem csak erre próbálja kiaknázni, hanem állást keres magának Magyarországon. Tehát ha én javasolok valakit, mert ügyes volt, jól végzett, jól dolgozott, megérdemli, hogy doktorátusa is legyen neki, s ajánlom az ottani orvosi, doktorátusi témára dolgozni, ez egyúttal azt is jelenti, hogy én őt elveszítettem.”

Az egészségügy mellett jól körvonalazhatók azok a szakmák, melyekben az elvándorlás kritikus méretű lehet: informatika, gazdasági ismeretek, idegen nyelv, magyar nyelv és irodalom. Ez különösen a tanárképzést érinti, ami a határon túli oktatói bázisra nézve okoz komoly problémát, megszüntetve annak utánpótlását.

Egy lehetséges szigorítást a Beregszászi Oktatási Osztály szakértője vázolt fel:

„A diákok azon része, akik főiskolát vagy egyetemet végeznek, ne rögtön a diploma megszerzése után menjenek külföldre, mert az állam 5 éven keresztül valamilyen költséget fordít rájuk. Mert ha elmegy, akkor a rá fordított összegből nem térül vissza semmi. A megoldás tehát az volna, ha az a diák, amelyik állami költségvetésből tanul, egy bizonyos időszakot kötelezően ledolgozna az ukrajnai munkapiacra, s csak ezután próbálna meg elhelyezkedni külföldön. Ez nem vonatkozik azokra a diákokra, akik önköltséges tanulmányokat folytatnak, nekik rögtön meg lehet adni a szabad elhelyezkedés lehetőségét.”

Egyes régiókban különösen nehézé teszi a helyzetet az oktatás ügyének általános problémahalmaza. Erdélyben például a már évek óta folyó közoktatási reform felemás intézkedései nem segítik elő a szakképzés reformját, így az csak nehézkesen tudja betölteni feladatát. Emellett ráadásul ott nem alakult ki az a gazdasági környezet, amely ezt kívülről tudná kikényszeríteni. Speciális, de egyáltalán nem csak Erdélyre jellemző probléma a magán oktatási rendszerek beindulása. Ezek egy része valóban hiánypótlónak tekinthető és értékes ismereteket ad, de másokat pusztán a pénzszerzés vezérel, az adott ismeretek egyáltalán nem piackonformak, ráadásul ezek az intézmények sok esetben az állami, önkormányzati intézmények humán és technikai infrastruktúrájára telepedtek rá. Szlovákiában a készülő közigazgatási reform fog meghatározni számos fontos dolgot, ami az oktatási adminisztráció szempontjából lényeges a kisebbségi iskolák számára is. Ezeket a változásokat viszont még nem látni tisztán.

4. Nemzeti elem a szakképzésben

A nemzeti elem igen kényes téma a szakképzésben is. Felesleges hosszasan ragozni, hogy a határon túli magyarok helyzete mennyiben haladt előre a kilencvenes években, és az is köztudott, hogy sok helyen a „nemzetiségi kártya” komoly politikai tényező volt, és mint ilyen, lényegében megakadályozta a nemzeti elem európai mércével mért érvényesülését, érvényesítését a szakképzésben (is).

A magyar nemzetiségű diákok arányával – és ebből fakadóan a helyzetével – kapcsolatban több fontos típust különböztethetünk meg.

A vizsgált intézmények többségében – különösen az erdélyi tömbben lévő intézmények nagy száma miatt – a tanítás zömmel magyar nyelven zajlik, a diákok és az oktatók nagy többsége magyar nemzetiségű. Annak ellenére, hogy a jogszabályok előírásai az államnyelven történő oktatást forszírozták még jóval a kilencvenes évek eleji társadalmi változások után is, bizonyos helyeken – elsősorban az erdélyi tömbmagyarság körében – voltak, akik ezt is „megoldották”:

„1989 után még jó pár évig a törvény előírta, hogy a szakmai képzés, a szaktantárgyak oktatása, és a gyakorlat is román nyelven kell történjen. Mert mind nálunk és Kovászna megyében a törvény írt amit írt, a tanár elmondott 5 mondatot, dióhéjban, és a címet román nyelven, s aztán elmondta, megmagyarázta azt a leckét s leadta magyarul, a diák ahogy tudta úgy elmondta, előadta, reprodukálta, ahogy kellett.”

Szintén Erdélyből való a következő tipikus iskolatörténet:

„1984-ig vegyes oktatás folyt, létezett román tannyelvű osztály, magyar tannyelvű osztály párhuzamosan, s akkor ha jól tudom, 84-ben egy tanfelügyelőségi rendelet folytán teljesen román iskolává alakultunk, azok is, akik a 12-ig 3 évet magyarul tanultak, románul folytatták a tanulmányaikat, s románul érettségiztek mindenből. Akkor ez a megyének az egyik legelítettebb iskolája volt. 1989-ig csak románul folyt az oktatás. Előfordult, hogy a magyar gyerekekhez a magyar tanár bement, s mondtuk románul a leckét. 1989 után akik messze más megyékből jöttek,

azok visszamentek. Akkor a diákok közül voltak, akik itt maradtak, akkor újra vegyes oktatás lett, mindaddig, amíg ők nem végeztek, és utána már teljesen magyar lett, s magyar nyelvű oktatás folyik most is.”

Van, ahol a nemzetiségi összetétel évről-évre változik. Sajnos ezek a változások sok esetben kedvezőtlenek a magyar nemzetiségű hallgatók és oktatók szempontjából. A marosvásárhelyi informatikai szakképzés tekintetében például jelenleg csökken a magyar hallgatók aránya, pedig maga a diszciplína kurrens, piacképes, keresett tárgy. Ahogy haladunk felfelé az intézmény vezetésében, úgy csökken a magyar oktatók aránya. A korábbi hátrányos helyzet speciális alkalmazkodást igényelt, Ungváron például közkedvelt volt a magyarok körében a kevés nyelvi kommunikációt igénylő reálszakok választása. Volt olyan fizika évfolyam, ahol a 125 hallgatóból 25 magyar volt.

A felsőoktatásba való bekerülésnél néhány helyen problémaként élik meg, hogy a magyar nyelvtudás mellett az adott ország hivatalos nyelvét a diákok – főként a színmagyar területről érkezők – rosszabbul beszélik anyanyelvi társaiknál, ezért hátrányba kerülnek. A kárpátaljai tanárképzésnél ezt például az ukrán szakos tanárokkal kapcsolatban érezték lényegesnek, az ukránt ugyanis a magyar nyelvű iskolákban magyar szakosok tanítják, ami lényeges összetevője a fenti problémának.

A kisebbségi lét egyik tipikus problémája, hogy a szülők nem arra kapacitálják a gyereket, hogy a számára lehetséges maximumot, a képességeihez mért legtöbbet vállalja, hanem inkább a kevesebbet. Ez az egyik oka annak, hogy a vegyes tannyelvű iskolákban sok magyar nemzetiségű diák az államnyelvi osztályokban tanul. Az is gyakori szituáció, hogy az igénynél több államnyelvi helyet terveznek be, hogy a magyar nyelvű helyekről kiszoruló diákok azért a választott szakmában maradjanak. Felvidéken egy intézményvezető ezt úgy fogalmazta meg, hogy egy vegyes nyelvű intézményben a magyar tannyelvű osztályokban lényegében mindenki magyar, míg a szlovák tannyelvű osztályban legalább az egyharmad nem szlovák. A felvidéki iskolákban emellett többször megtörténik, hogy a szülők egyszerűen a hozzájuk legközelebbi intézménybe íratják a diákot, persze sokszor azért, mert egyszerűen nincs kínálati piac.

Ezzel együtt ennek vannak más okai. Ha előregondolunk a munkavállalásra, akkor – ismét eltekintve az erdélyi tömbmagyarságtól – azt látjuk, hogy a munkavégzés nyelve az államnyelv, amelyen ismerni kell a megfelelő munkafolyamatokat, munkadarabokat. Vagyis aki

magyar tannyelvű osztályba jár, annak ez egyfajta plusz feladat, hiszen ő általában a szaktárgyakat is magyarul tanulja. Ez több vizsgát, esetleg nehezebb felvételit, magasabb óraszámot jelent, amit sok szülő és diák nem kíván bevállalni. Jelen van persze a karrierizmus is, ahogy ezt az egyik felvidéki interjúalany megfogalmazta: *„Azt hiszik némely szülők, hogyha az ő gyerekiük szlovákba jár, akkor miniszter lesz”.*

A magyar nyelvű osztályokban is szükség van azonban államnyelvű ismeretekre. Sok intézményben van egy-két államnyelvű tanár, aki az adott ország nyelvtanát, irodalmát tanítja, vagy a speciális szakmai ismereteket mutatja be. Ezek persze a legtöbbször ismerik a magyar nyelvet is. Ahogyan ezt a Felvidéken megfogalmazták: a tanároknak alkalmazkodni kell! Dunaszerdahelyen ehhez a kérdéshez már igencsak piaci alapon álltak: *„A tanárok nemzetiségi összetételét nem tudom, mert ez nem is érdekel, fő, hogy a munkáját jól elvégezze, és ha magyar is, de a munkáját nem úgy végzi, ahogy elvárom, akkor keressen más helyet.”* Olyannal is találkoztunk, hogy az államnyelvű tanárok a kötelező óraszám miatt oktatnak magyar nyelvű osztályban. Persze vannak más indokok is:

„Az óraadó tanárok között van kettő, aki szlovák nemzetiségű. Mindketten testnevelést tanítanak. Erre a kivételre azért volt szükség, mert a tornaterembe való bejutásuk a gyerekeknek, illetve bizonyos eszközökhöz való hozzájutásuk is csak ilyen formában volt biztosítható, hogy az állami gimnáziumnak a testneveléstanárai segítenek a, tehát óraadóként tanítanak nálunk is. Itt három tanárról volt szó, akik az állami gimnáziumból testnevelést tanítanak nálunk, ebből egyik magyar nemzetiségű, kettő pedig szlovák nemzetiségű. A kettőből egy érti és bizonyos szinten beszél a magyar nyelvet.”

Nem elhanyagolható természetesen az, hogy a szakmához való ragaszkodás viszi a magyar diákokat államnyelvű osztályokba:

„Problémát jelent viszont az oktató mérnökök számára, akik az egyetemet román nyelven, a szakterminológiát román nyelven sajátították el. Nekik párhuzamosan mindig biztosítani kellett azt is, hogy mindkét nyelven a szaknyelvet tudják továbbítani a diákok fele. Ezért szinte már rutinszerűen végzik azt a munkát, hogy magyarul adnak elő, de a szakszó megfelelő román változatát zárójelben feltüntetik azért, mert ezek a szakmunkások kell ismerjék a szaknyelvet az

állam hivatalos nyelvén is. A szakközépiskolában 1-2 százalékra tehető azon gyerekek száma, aki magyarként román tagozaton tanulnak. Ez a szülő és a gyerek óhaja volt azért, mert egy adott mesterségben például már neki nem jutott hely abban az osztályban, ahova szeretett volna beiratkozni. S hogy ragaszkodott a mesterséghez, a szakmához, akkor inkább választott egy román nyelvű oktatást. De ezekben az osztályokban is ugyanazok a pedagógusok tanítanak, tehát bármikor lehetőségük van anyanyelvükön is elmondani dolgokat, hogy a tanuló minél jobban megértse a fogalmakat, és elsajátítsa.”

Előfordul persze ennek az ellenkezője is, mikor a nem magyar nemzetiségű gyerek kerül magyar iskolába, de ez elég ritka eset. Erről az egyik erdélyi interjúalanyunk adott részletes tájékoztatást:

„Mert az olyan egész fehér holló, hogy a szülők tiszta románok, s magyar iskolába (adják a gyereket), ez a rangos iskola, a gyerek itt fog élni, nem akar elmenni, tanulja csak meg. Úgy gondolkozik, mind sok magyar, aki azért teszi román iskolába a gyerekek, hogy tanuljon meg románul, mert majd megkapja a magyar kultúrát, Hát van egy-egy gyerek, hogy a román szülő gondolkozik így, hogy itt erős magyar középiskola van, menjen csak oda a gyerek, s azt a román kultúrát, ami kell, megtanulja majd a családban. De a nagyobb dolog, hogy a vegyes házasságokban született gyerekek román névvel lehetnek magyar osztályokban, de a magyar tagozatokon magyar gyerekek vannak, ez világos. Viszony ami rossz, hogy szórványban a 8.-at végzett magyar gyerekek egy jó hányada, 30-35 százaléka mind szakiskolába, mind szakközépiskolába odamegy. Lévén hogy nincs kínálat, magyar kínálat a szórványban. Ennek van egy olyan vonzata, hogy sokan akkor már 5.-től oda engedik a gyereket, akik eleve ilyen pályára, hogy tudja a gyerek a nyelvet. Tehát sok-sok ilyen, az elvonás, a gyerekeknek a román iskolába való irányultsága, ezért is. Kényszer, el kell fogadjuk, mert hogyha szakmát akar tanulni, magyar gyerekek szórványban nincsen lehetősége, igazán nincsen lehetősége. Színvonalasan magyar intézményben nem tud tanulni. S az, hogy a magyar szülő azt is nézi, van-e ennek az iskolának perspektívája, fog-e létezni? Mert ha egy osztályt, fél osztályt hozunk létre, valahol odacsapva, abba a román tengerbe, mert legtöbbször csak tagozat van, ott egy osztályt, hát semmibe veszik, az legutolsó pinceterembe teszik be, hát felvergődnek, még oktató sincs. Én tudok példát erre, szilágysomlyói látogatásom során pontosan elmondták a szülők, hogy miért adják magyar

osztályba, mert ha beadjuk a magyar osztályba, és román nyelven tanulják a szakmát. Még a magyar megfelelőket se adja meg a román tanár. Hát akkor ez milyen magyar iskola? Ezt mondja a szülő.”

Ezek alapján Erdélyben egy igen fontos különbségtételt is kell tenni, ugyanis óriási eltérés van a tömbben és a szórványban működő intézmények közt. A tömbben a gondok jóval enyhébbek, hiszen az iskolák többségében magyar diákokat magyar oktatók tanítanak. A szórványban ezzel szemben halmozottan jelentkeznek a humán erőforrások, és itt igen erősen érvényesül a fenti szemlélet, mely szerint a román nyelvű oktatás könnyebb előrejutást jelent. Ez persze erősíti a szórvány erodálását is. Az, hogy ilyenkor mennyire a szülői elképzelések dominálnak, jól illusztrálja egy idézet:

„Ami az érdekes az, hogy a szülőknek a felfogása itt más, mint a tömb megyében. A legtöbb a tömbmegyéből kerül ide, mint munkás, egész életében az, hogy nem ismerte olyan jól a román nyelvet, a román nyelv árnyalatait, mind a kollegái, ezért állandóan vesztett, s ezért kénytelen, ő úgy gondolkodik, mint egyszerű ember, hogy ezért az én fiam ne szenvedjen. S volt olyan eset, hogy ott volt a magyar tagozat, s megmagyaráztuk neki, hogy román nyelven is megtanulják a szakmát, s ugyanabban a szakmában román osztályba adta a gyerekét.”

A szórványban lévő magyarság gondjait egy brassói tanfelügyelő fogalmazta meg a legjobban:

„Az erdélyi magyarságnak a nagyobb része szórványban él. Most konkrétan visszatérve Brassó megyébe. Persze, hogy a szórványmegyékben, és a megyék zöme szórványnak tekinthető, a magyar diákok nagyobb része jár román tagozatra, mind a tömbmagyarságnak. Mert a tömbmagyar megyékben nagyobb skála az ajánlatlehetőség, mint a szórványmegyékben. Ott, ahol összevissza, Brassó megyében körülbelül 10 osztálynyi magyar gyerek végez, az egész megyében, abból leszámítva a lemorzsolódást, anyagiak miatt nem tud bejönni a városra faluhelyről, marad 6-8 osztálynyi gyerek, annak a 60 százaléka elmegy elméleti liceumba, ott se lehet a számot növelni, míg a világ, ezt Brassóban kipróbáltuk, és az eredmény az volt, hogy a szint rettentően leesett. S akkor aztán annyira leesett a szint, hogy nem tudtuk, hogy hogyan

vonuljunk vissza, s annak a megmaradó 3-4- osztálynyi gyerekek nem lehet 6-7 féle, 8 féle szakmát felajánlani, mert szintén az oktatási rendszer, törvény nem engedi meg azt, hogy negyed osztállyal, fél osztállyal működjön. Például Hargita megyében simán működtek a fél osztályok, például 25-ből 12 ezt tanult, 12 azt, sőt az inasiskolai osztályban 3 ezt, 4 azt, ez Brassó megyében nem valósítható. Ezért mondtam, hogy egy törvény, amelyre rábólintunk, hogy jó nekünk, mert a tömbmagyarságnak megfelel, elfelejtjük azt, hogy az biza a többségben levő szórványnak nemcsak hogy nem felel meg, hanem egyenesen a román oktatásba tolja a diákokat. És nekem itt az a véleményem, hogy akkor inkább ott tanuljon az a diák, mint hogy növelje a munkanélkülieknek a számát. Ha én nem tudok számára felajánlani autóméchanikus képzést, akkor inkább végezzen román szakot, autóméchanikus szakmát, mint hogy valahova behúzzam, idézőjelbe, becsapjam, és a statisztikákkal dicsekszem, hogy ne, minden magyar, vagy 70 vagy 80 százaléka a magyaroknak anyanyelvű szakoktatásban részesül, nem gondolván arra, hogy végeredményben én avval a saját fajtámnak ártok. Tehát szerintem nagyon sokan összetévesztik a magyarságtudat alakítást a magyar szakoktatással. Nem föltétlenül szükséges a magyar szakoktatás a magyarságtudat kialakításához. Az ideális az, hogy lehet magyar szakoktatás. De ha én a magyar szakoktatást csak úgy tudom megoldani, hogy 2-3 olyan szakmát ajánlok, mert véletlen folytán abban az iskolában van ez, vagy nincs, csak úgy tudom megoldani a magyarság tudatot, úgymond, abból úgyse lesz jó magyar. Én nagyon sok olyan embert ismerek, aki nem végzett magyar szakmunkásképzőt, mert nem volt lehetősége, és nagyon jó magyar. Itt jön az 1.-8. osztályban kapott nevelés, itt jön a családban kapott nevelés, és itt jön az egyházban kapott nevelés. Ez a három egymást kiegészíti, mert énszerintem, nem is tudom, minek nevezzem, demagógiának leginkább, hogy én a szakmunkás képzéssel oldom meg a szórványban a magyarság tudatot. Hogy a magyarországiak számára, általában, Kovászna, Brassó határán megáll a támogatás. Nekünk nem elég kiállni a magyar nemzetiségi vezetők mellett, nekünk ki kell állni azok mellett a román nemzetiségi vezetők mellett, akik európai módon gondolkoznak.”

Ez utóbbi gondolatmenet alapos megfontolásra érdemes. A családoknak, fiataloknak nagyon komoly dilemma, hogy mi az előbbre való: a magyar nyelvű oktatásba kerülés, vagy a piacképes szakma megszerzése? Ember legyen a talpán, aki erre megnyugtatóan válaszol.

Általában a többségben magyar tannyelvű iskolákban nincs diszkrimináció, nem akarják az államnyelvű osztályokat visszafogni. Ennek két gyakorlati oka van. Egyrészt az államnyelvű

diákok jelentkezési aránya viszonylag alacsony, ezért feleslegesen keltenének indulatokat, másrészt, amint az egyik erdélyi intézményvezető megfogalmazta: „*ha éppen 30 román diák jön a 25 helyett, akkor a 30-nak örvendek, vagy a 25-nek, mert sajnós nem mindegy a diáklétszám, mikor költségvetésről van szó.*” A legtöbb helyen indítanak államnyelvű osztályokat, aztán ezeket a jelentkezők vagy feltöltik, vagy nem. Egy felvidéki magán szakmunkásképző iskola vezetője a következőként jellemezte ezt a diszkrimináció-mentes helyzetet:

„Tanulóink nagy része magyar nemzetiségű. Nem zártuk ki azt, hogy itt szlovák nemzetiségű gyerekek tanuljanak, sőt tanultak is, volt olyan is, aki nagyon gyengén tudott magyarul. Az ilyen tanulóknál, bár az oktatás magyar nyelven folyt, megmagyarázták nekik az alapszavakat szlovákul is, és segítettünk is, hogy ha valamiben nem tudta magát magyarul jól kifejezni, akkor szlovákul is elmondhatta. Ilyen kevés volt. Voltak viszont olyanok, akik szlovák iskolába jártak, de magyar nemzetiségűek, ők legalább megtanultak utólagosan magyarul írni és olvasni. A szlovák nyelv és irodalom órákon kívül szakkonverzációkat vezettünk be, ahol a gyerekek a szakmai kérdéseket, amelyeket már magyarul megtanultak, megpróbálják szlovákul is elmondani, hogyha szlovák környezetbe kerülnének dolgozni, az alapvető munkafolyamatoknak, az alapvető eszközöknek, szerszámoknak, gépeknek, anyagoknak a megnevezése ne okozzon számukra problémát. Tehát mi ide akarunk eljutni, megmaradni magyar iskolának, de lehetővé tenni, hogy a gyerekek a szlovák nyelvet is jól beszéljék.”

Az általános tapasztalat szerint az államnyelvű osztályok, csoportok indítása is inkább a magyar nyelvű diákok javát szolgálja, méghozzá igen pragmatikus elvek alapján. A Babes-Bolyai Tudományegyetem csíkszeredai kihelyezett tagozatán egy meglehetősen kicsi román szekció is van, ahol első éven egy, másodéven két román anyanyelvű diák van, a többiek magyarok. Így ezzel a román szekcióval is a magyarságot segítik abból a szempontból, hogy azok költségvetési helyek, nem kell fizessenek, és még ösztöndíjat is kapnak.

Ami a felvételiket illeti, itt többféle rendszer él, sok helyen ezek az államnyelven vannak, de a vizsgákat anyanyelven is le lehet tenni. A nyelvhasználatnál igyekeznek elkerülni a kellemetlen élményeket, a felvételin például az államnyelvi feladatokat annak figyelembevételével fogalmazzák meg, hogy milyen lehet egy magyar alsóbb iskolában tanult diák államnyelvi tudása. Olyan is előfordul, hogy a tisztán magyar tannyelvű iskolába az

államnyelvű diákoknak is magyarul kell felvételizni, de ez esetben az előbbi kitéltt érvényesítik.

A BKE királyhelmecei programjára például érettségi vizsgával és magyar nyelvtudással rendelkezők jelentkezhetnek. Tekintettel arra, hogy az oktatás fő nyelve a magyar, a felvételi is magyar nyelven folyik. Azok számára, akik tudnak magyarul, de egy-két szakkifejezésben bizonytalanok, lehetővé teszik, hogy szlovákul tudó felvételiztető tanárok nyelvi segítségét igénybe vegyék. A szlovákiai felvételizők választhatnak, hogy a magyar nyelvű szlovákiai, vagy a magyarországi érvényes gimnáziumi tananyagból akarnak-e vizsgát tenni. Azok számára, akik más országból jelentkeznek, fő szabályként a felvételi anyaga a magyarországi gimnázium tananyaga. Az oktatás nyelve a magyar, de a szlovák hallgatóknak a fontos szakterminusokat szlovákul is megtanítják.

Kárpátalján a felvételiket tekintve a korábban már említett probléma köszön elő. A felvételi eljárások során a magyar nyelven középiskolát végzett diákok ukrántudása általában nem felel meg a követelményeknek és ebből kifolyólag nehéz felvételizniük olyan felsőoktatási intézményekbe, ahol ukrán nyelven folyik az oktatás. Az Ungvári Állami Egyetem több karán megvan a lehetőség a magyar nyelvű felvételihez. Ezt minden éven minisztériumi határozat rendeli el, s eddig még nem volt példa arra, hogy a diákok ne felvételizhettek volna magyar nyelven. Ahhoz, hogy a magyar nyelvű iskolákban érettségizettek könnyebben felvételt nyerjenek felsőoktatási intézményekbe, magasabb szinten kellene, hogy elsajátítsák az államnyelvet.

Az anyaországi kapcsolatokat nézve komoly problémaként merül fel az anyagiak kérdése is. Sok határon túli családnak egyszerűen nincs pénze magyarországi csereutakra vagy tanulmányi kirándulásokra. Ez eléggé visszaveti az ilyen kapcsolatokat. Ráadásul Magyarország mindhárom vizsgált ország előtt jár jóval az európai pályázati és támogatási rendszerekben, ezért több olyan program van, ami itthon már elérhető, de a határon túl nem. Nem kell külön hangsúlyozni, hogy ez is nagy csábító erő a határon túli diákok számára.

Ez a csábítás azonban az oktatók felé is fennáll. Ebben az esetben a sikeres szakterületekről és a legjobban képzett szakemberek köréből mentek el a szülőföldről valószínűleg a legtöbben. Tehát a kivándorlás elsősorban azokat csábította, akik olyan szakterületen dolgoztak, amelyiket bárhol kamatoztatni lehet. Ennek következménye egy olyan szakemberhiány lett, amely a lehető legrosszabbkor lépett fel, ugyanis egy új keletkezett a régi oktatók, illetve a potenciális, most még a felsőoktatásban lévő majdani oktatók között. A

szórványban sok esetben történ meg, hogy azért nem tudtak magyar nyelvű csoportot vagy osztályt indítani magyar nyelven, mert egyszerűen nem volt aki oktasson. Ugyanakkor természetes igény is van arra, hogy az oktatók továbbképezhessék magukat Magyarországon.

Erről a problémáról korábban már volt szó, de nem lehet elégszer hangsúlyozni, mivel a határon túli interjúalanyok elmondása szerint:

„...a magyarországi partnerek, úgy tapasztaltuk, hogy látszólag még a kormányzat szintjén is az itthonmaradást szorgalmazzák, de a valóságban az történik, hogy már általános iskola szinten, főleg a határ menti területen az erdélyi gyerekek, diákok nagyon nagy kedvezményekkel tanulnak, beiskolázzák, kollégiumba, tehát néhány ezerre tehető az a szám, ami természetesen már nekünk nem jöhet számításba a továbbiakban. Aki viszont kint kezdte az iskoláit, az természetesen már nem tud a hazai körülmények között továbbhaladni.”

Itt egy újabb rés fedezhető fel, ahol szembekerül egymással a tradicionális nemzetiségi és a piacorientált, új perspektívákat feltáró elem. Ezt az egyik székelyudvarhelyi szakértő úgy fogalmazta meg, hogy az zárszónak is beillik:

„Azok az érzelmi szálak, amelyek 1989 előtt a meghatározóak voltak a mi számunkra, mostani közepgeneráció számára, egyfajta, sokkal mélyebb kötődést jelentettek a szülőföldhöz, a közvetlen környezethez. Azzal, hogy a határok és a kommunikációs lehetőségek megnyíltak, az élet felgyorsult, tehát ez a mostani, a saját gyerekeimen is lemérem, egy teljesen másfajta kötődés, az ő számukra más perspektívákat, lehetőséget jelentenek. S ezzel számolni kell, amikor a saját oktatási igényünket, vagy az oktatás jövőjét megtervezzük.”

5. Összefoglaló

A Kárpát-medence határon túli területeinek szakképző intézményi struktúrájára vonatkozó elemzésben három régiót vizsgáltunk meg. Ebből Kárpátalján a magyar nyelven is oktató szakképző intézmények száma – az ottani magyarság lélekszám-arányához hasonlóan – alacsony, míg az ellenkező póluson található Erdélyben a közép- és felsőfokú szakképző intézmények száma magasnak mondható. A három régió intézményi struktúrája bizonyos tekintetben hasonlít a magyarországihoz, hiszen – kevés kivételtől eltekintve – ugyanazok a közös gyökerek hívták életre őket a XX. század második felében.

Ezek mellett azonban jelentős különbségek is találhatók. A magyarországi gazdasági és társadalmi átalakulás lényegében befejeződött, míg a vizsgált három országban ennek még csak az elején tartanak. Ez viszont azt jelenti, hogy először a társadalom és a gazdaság alapvető intézményeit kell megszilárdítani, az erre épülő társadalmi alrendszerek reformja csak ezután következhet. Ilyen reformok a vizsgált régiókban napjainkban is zajlanak (pl. tanügyi reform Romániában, közigazgatási reform Szlovákiában), ami bizonyos szempontból üdvözlendő, hiszen nagy valószínűséggel jó irányban változnak majd a dolgok, ugyanakkor az adatgyűjtés szempontjából problémákat is okozott, hiszen a struktúrák talán még átláthatatlanabbak, mint korábban. Ezt a relatív bizonytalanságot erősítette a Kelet-Európában oly megszokott politikai rátelepülés a társadalmi viszonyokra, amely ebben a kutatásban az erdélyi adatfelvételt nehezítette, lévén igen közel voltunk a választások időpontjához, ami után a politikai zsákmányrendszer szerinti átrendeződés még nem fejeződött be teljesen. Ezek azonban azt jelentik, hogy bár a három vizsgált régió helyzete eltér Magyarországtól, ugyanakkor egymáshoz bizonyos szempontból igen közel áll.

A határon túli magyar középiskolai struktúra alapjaiban igen hasonló a magyarországi helyzethez, a palettán egyaránt megtalálhatók az érettségit adó, az érettségit és szakmát adó, illetve a csak szakmát adó iskolatípusok, valamint az érettségire épülő szakképzés. Az is jellemző, hogy az elméleti képzést nyújtó líceumok, gimnáziumok többsége tiszta profilú intézmény, míg az iskolaközpontok, illetve a szakmai képzést is nyújtó iskolák gyakran többféle szinten nyújtanak képzést (szakiskolák, szaklíceumok, inasiskolák, szakiskolák, posztliceális

képzés). Míg Erdélyben igen sok a helyi önkormányzat és az oktatási ügyekért felelős Tanügyminisztérium által közösen fenntartott középiskola, addig a Felvidéken kevésbé dekoncentrált a struktúra, az intézményeket általában az adott kerület vagy az adott ágazati minisztérium tartja fenn.

Általános megfigyelés, hogy a hagyományos ipari szakmák munkaerő-tömegét felvevő munkáltatók recessziója óta az intézmények lassan a humánszolgáltató szakok felé fordulnak. Ahogy a szakképző intézmények – különösen a középfokú intézményeknél volt ez megfigyelhető – leváltak a felvevőbázist jelentő vállalatokról, úgy kényszerültek profiljukat átgondolni, és a piac igényeihez alakítani. Ez természetesen az eltérő lehetőségek miatt eltérő hatékonysággal zajlott. Itt kell viszont különbséget tenni a szakképző intézmények típusai közt, mivel a fenti megállapítás elsősorban a hagyományos szakiskolákra érvényes. A tradicionális gimnáziumok, líceumok konkrét szakmát nem adnak, viszont elsődleges szerepet töltenek be a helyi magyar értelmiség rekrutációs folyamatának elősegítésében, illetve azon középfokú végzettségű szellemi-adminisztratív munkaerő kibocsátásában, amely a felsőoktatásba már nem kerül be, így a vállalatok középszintű szellemi dolgozóit adja. Ezzel együtt várható, hogy a közeljövőben a magyar tannyelvű szakképzési kínálat meghaladja az igényeket, és előfordulhat, hogy a magyar nyelvű oktatás nem indul jelentkezők hiányában. Ezt azonban úgy kell kezelni, mint egy természetes szelekciós mechanizmust.

Sok szakképző intézményre – különösen a többségében magyar tannyelvűekre – jellemző, hogy a kilencvenes évek közepétől a korábban adminisztratív úton megszüntetett szakokat újraindítva olyannyira csak erre koncentráltak, hogy nem vezettek be semmilyen újítást a képzési rendszerben („intézményi rehabilitáció”). Így mostanra már jelentős hátrányba kerültek.

Ezek a szakképző intézmények csaknem minden esetben alacsony költségvetéssel működnek és kifejezetten igénylik az anyaországi szervezetek, alapítványok, testvérintézmények segítségét. Ezzel együtt azonban azt tapasztaltuk, hogy kapcsolataik az anyaország intézményeivel igen vegyesek. Egyes iskolák jól ki tudják használni az adódó lehetőségeket, míg mások a meglévő kapcsolatokkal sem tudnak élni. Az anyaországi támogatókkal kapcsolatban gyakran figyelhető meg az a skizofrén helyzet, hogy egyfelől igénylik a szakmai támogatást (cserediákok, oktatók továbbképzése stb.), másfelől félnek ettől, mivel az anyaország felől gyakran megfigyelhető jelenség a „brain-drain”, amely a legtehetségesebb határon túli fiatalokat végleg Magyarországra csábítja, bármennyire is igyekeznek az anyaországi intézmények ez ellen

küzdeni.

A szakképző intézmények anyagilag hátrányos helyzetét súlyosbítja, hogy néhány kivételtől eltekintve kevés és csak esetleges információjuk van a piaci környezetről. Ennek folyományaképpen viszont nem tudnak olyan szolgáltatásokat nyújtani, amelyek többletbevételhez juttatnák őket.

Az egyik legfontosabb probléma tehát az információ hiánya. A gazdasági információkhoz való hozzáférést, és ezen keresztül a piaci igényekre való rugalmas reagálást nagymértékben megnehezíti, hogy ezekben az országokban gyakran maguk a központi állami szervek sem rendelkeznek információkkal a makrogazdaság állapotának alakulásáról, például az elkövetkező öt-tíz év tekintetében, így nem is tudnak olyan információkkal szolgálni, amelyek a tanügyi intézményeknek segítséget jelentenének a képzési struktúra megtervezéséhez és/vagy megváltoztatásához.

További probléma, hogy ha lennének is ilyen információk, megfelelő humán erőforrások hiányában sok szakképző intézet egyszerűen nem tudna mit kezdeni a helyzettel, mert nemcsak az új, keresett szakmákban jártas oktatók hiányoznak, hanem az átalakulást levezénylő, az új profilt megtervező és kivitelező menedzser-oktatók is.

A felsőfokú szakoktatásban ennél valamivel kedvezőbb a kép, mert bár a bürokratikus kötöttségek itt is akadályozzák a szakképzés reformját, itt az intézményeknek valamivel tágabb mozgástere nyílik. Ez (mármint a kedvezőbb kép, nem pedig a mozgástér) különösen igaz az anyaországi intézmények kihelyezett tagozataira, amelyeken a képzés rendszere igen közel áll a magyarországi anyaintézményben tapasztaltakhoz. Itt tágabb lehetőségek voltak a piaci szempontból is kurrens szakmák oktatására, és így olyan képzettség biztosítására, amely az átalakuló munkaerőpiacon is keresettnek mondható. Ezzel együtt azonban itt még erősebben érvényesül az „agyelszívás”, és mivel a diákok legtöbbször testközelből is megtapasztalhatja az anyaországi viszonyokat, ugyanakkor kurrens szakmát kap, igencsak ki van téve a kísértésnek. Ha pedig ennek ellenáll, és a szülőföldjén marad, akkor is valószínűtlen, hogy az oktatásban helyezkedik el, mivel – és ez már az anyaországihoz nagyon hasonló helyzet – a piaci szférában a keresetek jóval magasabbak, mint az oktatásban. Ezzel viszont a korábban említett humán erőforrás gondok gyarapodnak.

Ami a nemzeti elemet illeti, itt számos problémával találkoztunk, de nem kevés pozitívum is akadt a tapasztalatok közt. Pozitív, hogy az intézmények többségében nincs nyelvi

diszkrimináció, ahol vegyes a nemzetiségi összetétel, ott igyekeznek segíteni a más nemzetiségű diákokat (ez persze nem általános, de reményeink szerint több, mint pozitív tendencia).

A magyar diákok gondjai között kell megemlíteni az államnyelv nem megfelelő ismeretét, ami a továbbtanulás szempontjából okoz problémát, hiszen a felsőoktatásban más közel sincs akkora magyar nyelvű kínálat mint a középfokú szakképzésben. Fennáll persze a lehetőség az anyaországi tanulásra, de itt mind a diákok, mind az oktatók tekintetében nagy az anyaország elszívó hatása. Ez persze olyan skizofrén helyzetet eredményez, amelyben egyszerre van jelen az igény az anyaországi támogatásra és a félelem a legjobbak „elvesztésétől”.

Külön problémakör – elsődlegesen persze a szórványban élő határon túli magyar családok esetében, – hogy a szülők egy része különböző okok miatt nem magyar tannyelvű iskolába adja gyermekét. Ennek számos magyarázata van, a szűk kínálati palettától, az asszimilációs igényen, az alkalmazkodáson át addig a fontos dilemmáig, hogy vajon az anyanyelven történő tanulás-e a fontosabb, vagy a szakmában maradás, még akkor is, ha erre csak államnyelvű iskolában van lehetőség.

Az egész nemzetiségi létforma, viselkedés rövid és frappáns összefoglalását a Komáromi Egyetem szakértője adta meg. Véleménye szerint nemzetiségi vonatkozásban túl sok a hun. Aki hun magyar, hun pedig nem. Ezt a kettős dilemmát is tudni kell feloldani egy olyan anyaországi stratégiának, mely a határon túliakkal partnerségben erősíti a szakképzés helyzetét. Ebben a stratégiában pedig nagyon fontos, hogy az oktatás szimbolikus tartalmai (a nyelv és a nemzet megmentése stb.) ne uralják el a szakképzést, amelynek alakításában elsősorban a valós piaci viszonyoknak kell dominálni. A jelenlegi átmeneti időszakban a magyar fél természetesen nyújthat védőernyőt a magyar tannyelvű határon túli oktatás fölé, de az ernyő alá kerülésnek lehetőség szerint inkább szakmai, mint ideológiai okai legyenek.

Melléklet

A mellékletben az első két fejezet a minta összetételét mutatja, míg a 3-7. fejezet a magyar tannyelven oktató intézmények teljes listáját. Itt azok az intézmények szerepelnek, amelyeket a határon túli partnerek gyűjtöttek össze. A magyar nyelven is oktató felsőoktatási intézmények csak Erdélyben lettek számbavéve, mivel a másik két régióban számuk igen alacsony és az eredeti mintában csaknem mindegyikük szerepelt.

1. A kutatás során felkeresett középiskolák listája
2. A kutatás során felkeresett felsőfokú oktatási intézmények listája
3. Középfokú oktatási intézmények Felvidéken
4. Középfokú oktatási intézmények Kárpátalján
5. Középfokú oktatási intézmények Erdélyben
6. Magyar oktatási nyelvű, felsőoktatási szakok Erdélyben
7. Felsőfokú oktatási intézmények Erdélyben

1. A kutatás során felkeresett középiskolák listája

Felvidék	Egészségügyi Szakközépiskola (Rozsnyó)
	Építészeti Szakközépiskola (Losonc)
	Ipari Szakközépiskola (Komárom)
	Kodály Zoltán Gimnázium (Galánta)
	Középfokú Mezőgazdasági Szaktanintézet (Krava)
	Középfokú Mezőgazdasági Szaktanintézet (Somorja)
	Középfokú Mezőgazdasági Szaktanintézet és Vállalkozási Szakközépiskola (Udvard)
	Magyar Tannyelvű Kereskedelmi Akadémia (Kassa)
	Magyar Tannyelvű Gimnázium (Ipolyság)
	Magyar Tannyelvű Középfokú Szakmunkásképző Magániskola (Várkony)
	Magyar Tannyelvű Nyolcéves Magángimnázium (Galánta)
	Mezőgazdasági Szakközépiskola (Dunaszerdahely)
	Mezőgazdasági Szakközépiskola (Nagykapos)
	Pozsonyi Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola és Gimnázium (Pozsony)
Tompa Mihály Magyar Tannyelvű Református Gimnázium (Rimaszombat)	
Kárpátalja	Munkácsi Tanítóképző (Munkács)
Erdély	Apor Péter Mezőgazdasági Szakközépiskola (Kézdivásárhely)
	Avram Iancu Iskolaközpont (Marosvásárhely)
	Baróti Szabó Dávid Katolikus Iskolaközpont (Székelyudvarhely)
	Báthory István Elméleti Líceum (Kolozsvár)
	Benedek Elek Tanítóképző Középiskola (Székelyudvarhely)
	Brassai Sámuel Elméleti Líceum (Kolozsvár)
	Constantin Brancusi Építészeti Iskolaközpont (Marosvásárhely)
	Energetikai Intézet (Kolozsvár)
	Energetikai Iskolacsoport (Brassó)
	Faipari Iskolaközpont (Szováta)
	Gépipari Iskolaközpont (Gyergyószentmiklós)
	Kájoni János Kereskedelmi Iskolaközpont (Csíkszereda)
	Kós Károly Iskolaközpont (Székelyudvarhely)
	Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola (Sepsiszentgyörgy)
	Louis Pasteur Posztliceális Iskola (Csíkszereda)
	Mircea Eliade Elméleti Líceum (Segesvár)
	Olt Iskolaközpont (Sepsiszentgyörgy)
	Orbán Balázs Elméleti Középiskola (Székelykeresztúr)
	Puskás Tivadar Iskolaközpont (Sepsiszentgyörgy)
	Református Kollégium (Kolozsvár)
	Salamon Ernő Elméleti Líceum (Gyergyószentmiklós)
	Székely Károly Ipari Szakközépiskola (Csíkszereda)
	Tivai Nagy Imre Mezőgazdasági Szakközépiskola (Csíkszentmárton)
Traian Viua Iskolaközpont (Marosvásárhely)	

2. A kutatás során felkeresett felsőfokú oktatási intézmények listája

Felvidék	Budapesti Közigazgatási és Államigazgatási Egyetem Kihelyezett Tagozata (Királyhelmec)
	Schola Comaromiensis - Komáromi Városi Egyetem (Komárom)
Kárpátalja	Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola (Beregszász)
Erdély	Babes Bolyai Tudományegyetem Biológia-Földtan Kar (Kolozsvár)
	Babes Bolyai Tudományegyetem Csíkszeredai Kihelyezett Tagozata (Csíkszereda)
	Babes Bolyai Tudományegyetem Sepsiszentgyörgyi Főiskola (Sepsiszentgyörgy)
	Gábor Dénes Főiskola Csíkszeredai Kihelyezett Tagozata (Csíkszereda)
	Lucian Blaga Egyetem Alma Mater Alapítványa, Nyílt Távoktatás, Csíkszeredai Kihelyezett Tagozat (Csíkszereda)
	Lucian Blaga Egyetem Kézdivásárhelyi Kihelyezett Tagozata (Kézdivásárhely)
	Modern Üzleti Tudományok Főiskolája Székelyudvarhelyi Képzési Központ (Székelyudvarhely)
	Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (Marosvásárhely)
Szent István Egyetem Gödöllő Kihelyezett Távoktatási Központ (Nyárádszereda)	

3. Középfokú oktatási intézmények Felvidéken

Település	Iskola	nyelv
Csenke	Súkromné stredné odborné učilište	szlovák-magyar
Dunaszerdahely	Gymnázium	magyar
Dunaszerdahely	Obchodná akadémia	szlovák-magyar
Dunaszerdahely	Stredná poľnohospodárska škola	magyar
Dunaszerdahely	Dievčenská odborná škola	magyar
Dunaszerdahely	Stredná zdravotnícka škola	szlovák-magyar
Dunaszerdahely	Stredné odborné učilište stavebné	magyar
Dunaszerdahely	Stredné odborné učilište strojárske	szlovák-magyar
Dunaszerdahely	Stredné odborné učilište	magyar
Dunaszerdahely	Súkromné stredné odborné učilište	szlovák-magyar
Dunaszerdahely	Učilište strojárske	szlovák-magyar
Érsekújvár	Gymnázium	szlovák-magyar
Érsekújvár	Stredná priemyselná škola elektrotechnická	szlovák-magyar
Érsekújvár	Stredná zdravotnícka škola	szlovák-magyar
Fülek	Gymnázium	szlovák-magyar
Füleksávolly	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Galánta	Gymnázium	magyar
Galánta	Súkromné gymnázium	magyar
Galánta	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Gúta	Osemročné gymnázium Panny Márie	magyar
Gúta	Súkromné stredné odborné učilište	magyar
Hidaskürt	Súkromná obchodná akadémia	magyar
Hidaskürt	Súkromné stredné odborné učilište	magyar
Ipolyság	Gymnázium	magyar
Ipolyság	Osemročné cirkevné gymnázium	magyar
Ipolyság	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Karva	Stredná záhradnícka škola	magyar
Karva	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	magyar
Kassa	Gymnázium	magyar
Kassa	Stredná priemyselná škola	szlovák-magyar
Kassa	Obchodná akadémia	magyar
Királyhelmec	Gymnázium	szlovák-magyar
Királyhelmec	Dievčenská odborná škola	magyar
Királyhelmec	Stredné odborné učilište elektrotechnické	szlovák-magyar
Komárom	Gymnázium Hansa Selyeho	magyar
Komárom	Stredná priemyselná škola	szlovák-magyar
Komárom	Stredná poľnohospodárska škola	szlovák-magyar
Komárom	Stredné odborné učilište strojárske	szlovák-magyar
Komárom	Stredné odborné učilište	szlovák-magyar
Losonc	Stredná priemyselná škola stavebná	szlovák-magyar
Losonc	Stredná poľnohospodárska škola	szlovák-magyar

Település	Iskola	nyelv
Losonc	Pedagógická a sociálna akadémia	szlovák-magyar
Mecenzéf	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Nagykapos	Gymnázium	szlovák-magyar
Nagykapos	Stredná poľnohospodárska škola	szlovák-magyar
Nagykapos	Stredné odborné učilište energetické	szlovák-magyar
Nagygyezyer	Gymnázium	magyar
Nagygyezyer	Obchodná akadémia	szlovák-magyar
Nagygyezyer	Obchodná akadémia	Šurany
Nyékgyezyer	Súkromné stredné odborné učilište	magyar
Ógyalla	Stredná priemyselná škola stavebná	szlovák-magyar
Ógyalla	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Párkány	Gymnázium	szlovák-magyar
Párkány	Súkromná obchodná akadémia	szlovák-magyar
Párkány	Stredné odborné učilište papierenské	szlovák-magyar
Pozsony	Gymnázium	magyar
Pribenyik	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Pribenyik	Učilište	szlovák-magyar
Rimaszombat	Gymnázium	szlovák-magyar
Rimaszombat	Cirkevné gymnázium	magyar
Rimaszombat	Obchodná akadémia	szlovák-magyar
Rimaszombat	Stredné odborné učilište poľnohospodársko-potravinárske	szlovák-magyar
Rozsnyó	Gymnázium	szlovák-magyar
Rozsnyó	Stredná zdravotnícka škola	szlovák-magyar
Somorja	Gymnázium	magyar
Somorja	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	magyar
Somorja	SOU SZSD	szlovák-magyar
Szenc	Gymnázium	magyar
Szenc	Dievčenská odborná škola	magyar
Szepezyer	Gymnázium	magyar
Szepezyer	Stredná poľnohospodárska škola	szlovák-magyar
Szölöske	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Tornalja	Gymnázium	szlovák-magyar
Tornalja	Stredné odborné učilište odevné	szlovák-magyar
Udvard	Stredná škola podnikania	szlovák-magyar
Udvard	Dievčenská odborná škola	szlovák-magyar
Udvard	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Udvard	Učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Vágsellye	Stredná priemyselná škola chemická	szlovák-magyar
Vágsellye	Stredné odborné učilište poľnohospodárske	szlovák-magyar
Zselíz	Gymnázium	magyar

4. Középfokú oktatási intézmények Kárpátalján

TELEPÜLÉS	
Beregszász	Beregszászi 11. Sz. Szakiskola
Beregszász	Beregszászi Egészségügyi Szakiskola
Munkács	Munkácsi Mezőgazdasági Technikum Jánosi tagozata
Ungvár	Ungvári Közművelődési Szakiskola
Munkács	Munkácsi Tanító- és Óvónőképző

5. Középfokú oktatási intézmények Erdélyben

TELEPÜLÉS	
Arad	Csiky Gergely Líceum
Pécska	Gh. Lazar Elméleti Líceum
Beszterce	Andrei Muresanu Elméleti Líceum
Érmihályfalva	Mezőgazdasági Iskolacsoport
Margitta	Octavian Goga Iskolacsoport
Nagyszalonta	Elméleti Líceum
Nagyvárad	Ady Endre Elméleti Líceum Mihai Eminescu Líceum Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium Szent László Római Katolikus Szemináriumi Líceum Iosif Vulcan Tanítóképző
Székelyhid	Petőfi Sándor Elméleti Líceum
Brassó	Áprily Lajos Középiskola Energetikai Iskolacsoport
Kőhalom	St. O. Iosif Ipari Iskolacsoport
Gyulafehérvár	Gróf Majláth Gusztáv Károly Róm. Kat. Líceumi Szeminárium
Nagyenyed	Bethlen Gábor Kollégium
Balánbánya	Bányaipari Iskolaközpont
Csikdánfalva	Petőfi Sándor Gimnázium
Csikszentmáron	Mezőgazdasági Szakközépiskola
Csikszereda	Építészeti Szakközépiskola Joannes Kajoni Szakközépiskola Márton Árom Gimnázium Nagy István Művészeti Líceum Segítő Mária Római Katolikus Teológiai Líceum Székely Károly Szakközépiskola és Szakmunkásképző Venczel József Faipari Iskolaközpont
Gyergyóalfalu	Sövény Elek Szakközépiskola
Gyergyóditró	Puskás Tivadar Iskolaközpont
Gyergyószentmiklós	Gépipari Iskolaközpont Mezőgazdasági Iskolaközpont Salamon Ernő Elméleti Líceum
Gyimesfelsőlok	Árpádházi Szent Erzsébet Róm. Kat. Gimnázium

Korond	Középiskola
Maroshévíz	O. C. Taslauanu Iskolaközpont
Székelykeresztúr	Orbán Balázs Gimnázium Unitárius Teológiai Szeminárium
Székelyudvarhely	Benedek Elek Tanítóképző Református Kollégium Dr. Bányai János Ipari Iskolaközpont Imreh Domokos Egészségügyi Iskolaközpont Eötvös József Mezőgazdasági Szakközépiskola Kós Károly Ipari Szakközépiskola Palló Imre Művészeti Szakközépiskola Tamási Áron Gimnázium
Szentegyháza	Gábor Áron Líceum
Zetelaka	Dr. P. Boros Fortunát Elméleti Középiskola
Déva	Traian Elméleti Líceum
Bánffyhunad	Octavian Goga Elméleti Líceum
Dés	Andrei Muresanu Nemzeti Kollégium
Kolozsvár	Apáczai Csere János Elméleti Líceum Báthory István alapította 2-es számú Elméleti Líceum Római Katolikus Gimnázium Brassai Sámuel Líceum Unitárius Teológiai Líceum Onisifor Ghibu Elméleti Líceum Maranatha Adventista Líceum Edmund Nicolau Elektrotechnikai Iskolaközpont Református Kollégium Sigismund Toduta Zenelíceum
Szamosújvár	Petru Maior Elméleti Líceum
Torda	Mihai Viteazul Nemzeti Kollégium
Barót	Baróti Szabó Dávid Iskolacsoport
Kézdivásárhely	Apor Péter Mezőgazdasági Szakközépiskola Bod Péter Tanítóképző Bod Péter Református Kollégium Gábor Áron Ipari Iskolaközpont Nagy Mózes Elméleti Líceum
Kovászna	Kőrösi Csoma Sándor Iskolacsoport
Sepsiszentgyörgy	Kereskedelmi Iskolaközpont Kós Károly Szakközépiskola Mezőgazdasági Iskolacsoport Mikes Kelemen Elméleti Líceum Művészeti Líceum Perspektíva Szakközépiskola Puskás Tivadar Iskolacsoport Székely Mikó Kollégium Református Teológiai Líceum

Máramarossziget	Dragos Voda Elméleti Líceum
Nagybánya	Németh László Elméleti Líceum
Dicsőszentmárton	Elméleti Líceum
Erdőszentgyörgy	Iskolaközpont
Marosvásárhely	Bolyai Farkas Elméleti Líceum Egyesülés Elméleti Líceum Elektromaros Iskolacsoport Mihai Eminescu Tanítóképző Építészeti Iskolaközpont Faipari Iskolaközpont Avram Iancu Iskolaközpont Kéiami Líceum Művészeti Líceum Alexandru Papiu Ilarian Elméleti Líceum Gheorghe Sincai Iskolaközpont Traian Vuia Iskolaközpont
Mezőbánd	Elméleti Líceum
Nyárádszereda	Iskolaközpont
Segesvár	Mircea Eliade Elméleti Líceum
Szászrégen	Lucian Blaga Iskolaközpont Petru Maior Iskolaközpont
Szováta	Ipari Iskolacsoport
Nagykároly	Elméleti Líceum Iuliu Maniu Iskolacsoport Mezőgazdasági Szakközépiskola Római Katolikus Líceum
Szatmárnémeti	Hám János Római Katolikus Líceum Kölcsey Ferenc Kollégium Református Gimnázium Ioan Slavici Tanítóképző
Tasnád	Elméleti Líceum
Medgyes	Axente Sever Elméleti Líceum
Nagyszeben	Octavian Goga Elméleti Líceum
Sarmaság	Sarmasági Szaklíceum
Szilágycseh	Gh. Pop de Basesti Iskolacsoport
Szilágykraszna	Ipari Iskolaközpont
Szilágyssomlyó	Simion Barnutiu Elméleti Líceum Iuliu Maniu Iskolaközpont
Zilah	Elméleti Líceum Református Wesselényi Kollégium Gheorghe Sincai Tanítóképző
Temesvár	Bartók Béla Elméleti Líceum
Bukarest	Ady Endre Elméleti Líceum

6. Magyar oktatási nyelvű, felsőoktatási szakok Erdélyben

Székelyudvarhely

A városnak saját felsőfokú intézménye nincsen, romániai és magyarországi magyar nyelvű kihelyezett képzések működnek. Ezeknek többféle megnevezése van (kihelyezett tagozat, távoktatás, levelező stb). A hallgatóság teljes mértékben magyar, az oktatás is magyar nyelven folyik. A tatabányai programban évfolyamonként 50 hallgató tanul, romániai akkreditáció beindítva.

Egyetem	A képzés formája	Szak
A tatabányai <i>Modern Üzleti Tudományok Főiskolája</i>	Nappali, kihelyezett tagozat	- közgazdász kereskedelmi szakon
Gábor Dénes Főiskola	Kihelyezett tagozat	- informatikusmérnök
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem</i> keretében működő székelyudvarhelyi tanítóképző főiskola	Nappali és távoktatás Kihelyezett tagozat	- tanítóképző
Soproni <i>Erdészeti és Faipari Egyetem</i> , mai nevén Nyugat-Magyarországi Egyetem Székelyudvarhelyi Az Emberért, a Holnapunkért Alapítvány	Levelező	- faipari mérnök

Gyergyószentmiklós

Ez is kihelyezett tagozat, jelenleg 3 évfolyamon 284 diák tanul. Ezek a hallgatók többségében magyar nemzetiségűek.

Egyetem	A képzés formája	Szak
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem</i>	Kihelyezett tagozat	- topográfia, térképészet és földmérés főiskola - turisztikai földrajz főiskola

Nyárádszereda

Egyetem	A képzés formája	Szak
<i>Szent István Egyetem</i> budapesti Kertészettudományi Kar	Levelező távoktatás	- kertézmérnök

Kolozsvár

Itt jelezzük a Gábor Dénes főiskola távoktatási tagozatát, az erdélyi központ is Kolozsvárom működik. Ebben a táblázatban CSAK a magyar nyelvű oktatást biztosító szakokat jelezzük. Külön táblázatba foglaltuk az erdélyi egyetemek leírását, ahol - a lehetőségek szerint - jelezzük a nem magyar nyelven tanuló magyar diákok létszámát, egyetemek, karok és szakok szerinti bontásban. Azonban több helyről nincsen adat.

Egyetem	A képzés formája	Szak
Gábor Dénes Főiskola	Kihelyezett tagozat	Informatikusmérnök
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem</i> Távoktatási Központjának keretében Történettudomány és Filozófia Karon (Transylvania Trust Alapítvány)	Posztgraduális műemlékvédelmi Szakképző Tanfolyam (2 éves)	Műemlékvédelmi Posztgraduális Szakképző Tanfolyam
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem magyar tagozata</i>	Nappali	Matematika Kar - matematika - informatika - matematika-informatika Fizika Kar

		<ul style="list-style-type: none"> - fizika - matematika-fizika Kémia és Vegyészmérnöki Kar - kémia - kémia-fizika Biológia és Geológia Kar - biológia - biológia-kémia - ökológia és környezetvédelem - biológia-geológia Földrajz Kar - földrajz Jogi Kar - jog Történelem és Filozófia Kar - történelem - történelem-művészettörténet - történelem-régészet - történelem-könyvtár - filozófia - szociológia - szociális munkás Bölcsészkar - magyar nyelv és irodalom - román nyelv és irodalom vagy idegen nyelv és irodalom - magyar nyelv és irodalom vagy román nyelv és irodalom vagy idegen nyelv és irodalom - színművészet - teatrológia Lélektan és neveléstudományi Kar - lélektan - gyógypedagógia - pedagógia-magyar nyelv és irodalom - tanítóképző-angol nyelv Közgazdasági Kar - marketing - pénzügy-biztosítás - gazdasági informatika Politikai és Közigazgatási Tudományok Kara - politikai tudományok - újságírás Testnevelés és Sport Kar - testnevelés és sport Református Teológia Kar - teológia-magyar nyelv és irodalom vagy idegen nyelv és irodalom - teológia-történelem - teológia-szociális munkás Római Katolikus Teológia Kar
--	--	---

		- teológia-magyar nyelv és irodalom vagy idegen nyelv és irodalom - teológia-történelem
--	--	--

Csíksereda

A Baritium Egyetem Brassói székhelyű magánegyetem. Oktatási nyelve: román. Csíkseredában nagyon sok magyar anyanyelvű hallgatója van. A Szebeni Egyetem kihelyezett programjának hallgatói magyar nyelvű hivatalnokok.

Egyetem	A képzés formája	Szak
Gábor Dénes Főiskola	Kihelyezett tagozat	- informatikusmérnök
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem</i>	Nappali	- informatikai technológia (román és magyar képzés)
<i>Soproni (Nyugat-Magyarországi) Egyetem Erdőmérnöki Kara</i>	Levelező távoktatás	- vadgazdamérnök - környezetmérnök 2-2 évfolyam
<i>George Baritium Egyetem (Brassói)</i>	Kihelyezett tagozat	- jog - könyvelés és számítástechnika - turisztika és szolgáltatás - testnevelés és sport
<i>Szent István Egyetem- Gödöllő, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar</i>	Levelező tagozat	- agrárközgazdász 5 évfolyam,
Szebeni Lucian Blaga Egyetem	4 éves, kihelyezett	Hivatali adminisztráció

Marosvásárhely

A marosvásárhelyi egyetem teljes listája a másik táblázatban szerepel. Itt megjelöltük a magyar nyelven (is) oktató szakokat

Egyetem	A képzés formája	Szak
<i>Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, orvosi, fogorvosi, gyógyszerészeti karok</i>	Nappali, 6 éves Nappali, 3 éves	Általános orvos Fogorvos Gyógyszerész Fogtechnikus Asszisztens
<i>Színművészeti Egyetem</i>	Nappali, 4 éves Nappali, 5 éves	Színészet Teatrológia Rendező
Gábor Dénes Főiskola	Kihelyezett tagozat	- informatikusmérnök
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem</i>	Kihelyezett tagozat	- tanítóképző

Nagyvárad

A nagyváradi, román nyelvű képzést folytató intézmények listája külön táblázatban. Itt csak a magyar nyelvű képzést kínáló intézmények kerültek megjelölésre.

Egyetem	A képzés formája	Szak
Gábor Dénes Főiskola	Kihelyezett tagozat	Informatikusmérnök
<i>Scuola Transylvanica Program</i>	Normál időtartamú képzés	- modern tudományok * általános menedzserképzés * nonprofit menedzserképzés * üzleti tanácsadó-képzés * általános menedzserasszisztens-képzés - alkalmazott tudományok

	Intenzív távoktatás	* <i>természetgyógyászat</i> - modern tudományok * <i>menedzserképzés</i> * <i>menedzserasszisztensképzés</i> - vállalkozói mesterlicenz-képzés
Magyar Újságírók Romániai Egyesülete <i>Ady Endre Sajtókollégium</i>	Nappali Levelező	- újságíró - tördelőszerkesztő - újságíró - egyházi újságíró - fotóriporter - olvasószerkesztő-korrektor - tördelőszerkesztő
<i>Partiumi Keresztény Egyetem</i>	Egyetemi szintű képzés Főiskolai szintű képzés	- református vallástanár-szociális munka - református vallástanár-német nyelv és irodalom - zenepedagógia-egyházi zene - közgazdaság-intézményi menedzsment - filozófia - német nyelv és irodalom-román nyelv és irodalom vagy filozófia-román nyelv és irodalom - tanítóképző-idegen nyelv (angol, német) - tanítóképző-román nyelv - tanítóképző-kántor

Sepsiszentgyörgy

A Hyperion román oktatási nyelvű magánegyetem. Igen sok magyar anyanyelvű hallgatója van.

Egyetem	A képzés formája	Szak
Gábor Dénes Főiskola	Kihelyezett tagozat	- informatikusmérnök
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem</i> Üzleti Kara keretében	Kihelyezett appali tagozat	- menedzsment
<i>Bukaresti Hyperion Egyetem</i>	Kihelyezett posztliceális tagozat	- pénzügy-számvitel - irodatechnika, titkárság, számítógépes szövegszerkesztés, kereskedelmi levelezés - menedzsment és vám - kereskedelmi ügynök - banktisztviselő - földmérő-kataszteres, topográfus - távközlés-technikus
<i>Babes-Bolyai Tudományegyetem</i> Politikatudományi és Közigazgatási Karának Sepsiszentgyörgyi Közigazgatási Főiskolája	Kihelyezett tagozat	- közigazgatás

Szatmárnémeti

Egyetem	A képzés formája	Szak
Gábor Dénes Főiskola	Kihelyezett tagozat	- informatikusmérnök
Babes-Bolyai Tudományegyetem	Kihelyezett tagozat	- helyi közigazgatás - menedzsment főiskola

Brassó

Ez román oktatási nyelvű magánegyetem. Sok székelyföldi magyar hallgatója van, akik munkahely mellett hétvégei órákra ingáznak.

Egyetem	A képzés formája	Szak
Brassói George Baritiu Egyetem	Nappali, esti, levelező	- jogi kar - gazdasági kar * könyvelőség és számítógépes anyagkönyvelés * turizmus és szolgáltatások - testnevelés és sport kar

Nagyenyed

Egyetem	A képzés formája	Szak
Babes-Bolyai Tudományegyetem	Kihelyezett tagozat	- tanítóképző-francia nyelv

Kézdivásárhely

Egyetem	A képzés formája	Szak
Szebeni Lucian Blaga távoktatói Egyetem, (együttműködő intézmények: bukaresti Mezőgazdasági Tudományok és Állatorvosi Egyetem, kézdivásárhelyi Apor Péter Iskolaközpont)	Kihelyezett	- élelmiszeripari termékek technológiája és minőségi ellenőrzése - pénzügyi - biztosítási ügynök - faluturizmus - közgazdasági, mezőgazdasági mérnöki - biológia és mezőgazdaság
Pedagógiai Főiskola	- kihelyezett	- tanító - angol szak
Babes Bolyai Pszichológia és Neveléstudományi Kar	Főiskola, 3 éves, kihelyezett	- pedagógia

7. Felsőfokú oktatási intézmények Erdélyben

Az alábbi táblázat az Erdélyben működő felsőfokú képzési intézményeket mutatja be. Ezzel mutatjuk be a magyar hallgatók által igénybe vehető, Romániában akkreditált képzési szerkezetet. Ebben megjelöltük a következőket:

- ahol magyar nyelvű képzés folyik (magyar ny...) megjelöléssel. Itt a kolozsvári Babes-Bolyai és Marosvárasz hely, valamint a Nagyvárad Partiumi Keresztény Egyetem jöhetett számításba. Ezek a másik táblázatban is szerepelnek.
- ahol a statisztikák szerint magyar hallgatók vannak (románul tanulnak)
- ahol nincs statisztikai utalás magyar hallgatókra, ott megjegyzés formájában utalunk a jelentősebb létszámú magyar hallgatóra.

KOLOZSVÁR

Babes-Bolyai Tudományegyetem

1. Fizika Kar

Szakok:

- Technológiai fizika, 5, nappali, -
- Matek-fizika, 4, nappali, magyar ny. (20)
- Orvosi fizika, 4, nappali, -
- Fizika, 4, nappali, magyar ny. (11)
- Orvosi Fizika Főiskolai Kar - Zilah, 3, nappali, -
- Orvosi fizika Főiskolai Kar - Déva, 3, nappali, -
- Környezetfizika Főiskolai Kar - Déva, 3, nappali, -
- Környezetfizika Főiskolai Kar - Dés, 3, nappali, -

2. Matematika és Informatika Kar

Szakok:

- Matematika, 4, nappali, magyar ny. (27)
- Informatika, 4, nappali, magyar... (31)
- Matematika-informatika, 4, nappali, magyar ny. (23)
- Gazdasági matematika, 4, nappali, -

3. Kémia és Vegyészmérnöki Kar

Szakok:

- Számítógépes Laboratórium Technikai Főiskolai Kar, 3, nappali, -
- Vegyészmérnöki- Kémiai Rendszerek informatikája, 5, -
- Vegyészmérnöki-Biokémiai Mérnöki, 5, nappali, -
- Vegyészmérnöki- Oxidok Tudománya, 5, nappali, -
- Vegyészmérnöki-Szervetlen anyagok technológiája, 5, nappali, -
- Vegyészmérnöki- Szerves anyagok technológiája, 5, nappali, -
- Fizika-Kémia, 4, nappali, magyar ny. (20)
- Kémia, 4, nappali, magyar ny.(20)

4. Földrajz Kar

Szakok:

- Földrajz, 4, nappali, 5 látogatás nélküli, magyar ny. (35)
- Földrajz - Idegen nyelv, 4, nappali, -
- Környezettan, 4, nappali, -
- Planning, 4, nappali, -
- Geoinformatika és Turizmusfelmérés Főiskolai Kar, 3, nappali, -
- Topográfia- Térképészet- Földmérés-tan- Főiskolai Kar - Zilah, 3, nappali, -
- Területi Gazdasági Ügyvitel Főiskolai Kar - Máramarossz., 3, nappali,

Turizmus földrajza - Máramarossz. /Főiskola/, 3, nappali, -
Turizmus földrajza - Zilah, /Főiskola/ 3, nappali, -
Turizmus földrajza - Gyergyó, /Főiskola/ 3, nappali, magyar ny. (34)

5. *Biológia és Geológiai Kar*

Szakok:

Biológia, 4, nappali, magyar ny. (20)
Biológia-Kémia, 4, nappali, magyar ny. (10)
Geológia-Földrajz, 4, nappali, magyar ny. (10)
Környezetvédelem és ökológia, 4, nappali, magyar ny. (10)
Ásványtan, 5, nappali, -
Technikai geológia, 5, nappali, -

6. *Történelem és Filozófia Kar*

Szakok:

Történelem, 4, nappali, magyar ny. (46)
Történelem-Művészettörténet, 4, nappali, magyar ny. (12)
Történelem-Régészet, 4, nappali, magyar ny. (10)
Történelem - Könyvtáros, 4, nappali, magyar ny. (12)
Filozófia, 4, nappali, magyar ny. (25)
Szociológia, 4, nappali, magyar ny. (45)
Szociális munkás, 4, nappali, magyar ny. (63)

7. *Jog Kar*

Szakok:

Jog, 4, nappali, 5, levelező, magyar ny. (35)

8. *Pszichológia és Neveléstudományi Kar*

Szakok:

Pszichológia, 4, nappali, magyar ny. (151)
Gyógypedagógia, 4, nappali, magyar ny. (57)
Pedagógia - Román/Magyar nyelv és irodalom, 4, nappali, magyar ny. (15)
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Kolozsvár, 3, nappali, magyar ny. (14)
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Nagyvárad, 3, nappali,
Tanítóképző - francia nyelv Főiskolai Kar - Nagyenyed, 3, nappali, magyar ny.
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Szeben, 3, nappali,
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Máramarossziget, 3, nappali,
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Szatmárnémeti, 3, nappali, magyar ny.
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Székelyudvarhely, 3, nappali, magyar ny.
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Hévíz, 3, nappali,
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Kézdivásárhely, 3, nappali, magyar ny.
Tanítóképző - francia nyelv Főiskolai Kar - Sepsiszentgyörgy, 3 nappali,
Tanítóképző - francia nyelv Főiskolai Kar - Zilah, 3, nappali,
Tanítóképző - angol nyelv Főiskolai Kar - Naszód, 3, nappali,

9. *Politikatudományi és Közigazgatási Kar*

Szakok:

Politikai tudományok, 4, nappali, magyar ny. (24)
Közigazgatás, 4, nappali, -
Újságírói, 4, nappali, magyar ny. (25)
Helyi Közigazgatási Főiskolai Kar - Kolozsvár, 3, nappali, -
Helyi Közigazgatási Főiskolai Kar - Sepsiszentgyörgy, 3, nappali, magyar ny.
Helyi Közigazgatási Főiskolai Kar - Szatmárnémeti, 3, nappali, magyar ny.

10. *Európai tanulmányok Kar*

Szakok:

- Európai tanulmányok, 4, nappali, magyar... (10)
- Európai intézmények menedzsmentje, 4, nappali, magyar... (7)
- Helyi Közigazgatási Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (3)

11. Üzletkötő Kar

Szakok:

- Szállodaipari management, 4, nappali,
- Vállalatvezetői tanácsadás, 4, nappali,
- Cégmenedzsment Főiskolai Kar - Sepsiszentgyörgy, 3, nappali, magyar ny.

12. Közgazdasági Kar

Szakok:

- Cégmenedzsment, 4, nappali, 5, levelező,
- Bankok és Értéktőzsde, 4, nappali, 5, levelező, magyar
- Könyvelés és Számviteli informatika, 4, nappali, 5, levelező,
- Gazdasági informatika, 4, nappali, 5, levelező, magyar ny. (25)
- Pénzügy - Biztosítások, 4, nappali, 5, levelező, magyar
- Nemzetközi ügyvitel, 4, nappali, 5, levelező,
- Társadalmi-gazdasági statisztika, 4, nappali, 5, levelező,
- Mezőgazdasági és Élelmiszeripari ügyvitel, 4, nappali, 5, levelező,
- Turizmus és szolgáltatások, 4, nappali, 5, levelező,
- Marketing, 4, nappali, 5, levelező, magyar ny.
- Könyvelési és számviteli Főiskolai Kar, 4, nappali, 5, levelező,
- Kereskedelmi és Idegenforgalmi vállalatvezetés Főiskolai Kar, 3, nappali,

13. Filológia Kar

Szakok:

- Román nyelv és ir. - Magyar nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, magyar... (14)
- Magyar nyelv és ir. - Román nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, magyar... (75)
- Angol nyelv és ir. - Román nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, magyar... (10)
- Francia nyelv és ir. - Román nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, magyar... (5)
- Német nyelv és irodalom - Román nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, magyar... (26)
- Orosz nyelv és ir. - Román nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, magyar... (2)
- Olasz nyelv és ir. - Román nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, magyar... (2)
- Spanyol nyelv és ir. - Román nyelv és ir. / Idegen nyelv és ir. / Néprajz, 4, nappali, -
- Klasszika filológia, 4, nappali, magyar... (1)
- Alkalmazott nyelvek, 4, nappali, magyar... (2)
- Színészet, 4, nappali, magyar ny. (11)
- Teatrológia, 4, nappali, magyar ny. (4)
- Rendezői, 4, nappali, -

14. Római Katolikus Hitoktatói Kar

Szakok:

- Hitoktatói - Idegen nyelv, 4, nappali, magyar ny. (25)
- Hitoktatói - Történelem, 4, nappali, magyar ny. (7)

15. Református Hitoktatói Kar

Szakok:

- Hitoktatói - Idegen nyelv / Néprajz, 4, nappali, magyar ny. (37)
- Hitoktatói - Történelem, 4, nappali, magyar... (10)
- Hitoktatói - Szociális munkás, 4, nappali, magyar ny. (21)

16. Testnevelés és sport Kar

Szakok:

Testnevelés és sport, 4, nappali, 5, levelező, magyar ny. (40)
Gyógytorna, 4, nappali, -

Kolozsvári Műszaki Egyetem

17. Építészeti Kar

Szakok:
Építészet, 5, nappali, magyar... (29)

18. Gépészmérnöki Kar

Szak:
Gépészmérnöki, 5, nappali, -

19. Anyagismeret Kar

Szakok:
Anyagismeret, 5, nappali, -
Környezetmérnöki, 5, nappali,
Gépjárművek és berendezések menedzsmentje, 5, nappali, -

20. Automatika és Számítástechnika kar

Szakok:
Számítógépek, 5, nappali, magyar... (14)
Automatizálás, 5, nappali, magyar... (13)

21. Elektrotechnika Kar

Szakok:
Általános elektrotechnika, 5, nappali, magyar... (11)
Villamos Meghajtások, 5, nappali, magyar... (6)
Műszerészet, 5, nappali, magyar... (5)
Elektromechanika, 5, nappali, magyar... (7)
Ipari Energetika, 5, nappali, magyar... (5)

22. Elektronika Is Távközlési Kar

Szakok:
Alkalmazott Elektronika, 5, nappali, magyar... (14)
Kommunikáció, 5, nappali, magyar... (19)

23. Gépészmérnöki Kar

Szakok:
Mechanika, 5, nappali, -
Alkalmazott tudományok, 5, nappali, -
Mechatronika, 5, nappali, -
Gazdasági mérnök, 5, nappali, -
Gépészmérnök, szerszámgépek, 5, nappali, -

24. Műszaki, Gazdasági és Közigazgatási Főiskolai Kar

Szakok:
Orvosi műszerek, /Főiskola/ 3, nappali, magyar... (5)
Gépek és berendezések üzemeltetése, /Főiskola/ 3, nappali, magyar... (4)
Finommechanikai és Fémfeldolgozási Technológiák, /Főiskola/ 3, nappali, magyar... (8)
Gépjárművek, /Főiskola/ 3, nappali
Gyártás és menedzsment kis- és középvállalatoknál, /Főiskola/ 3, nappali, magyar... (7)
Üzemszervezés és számviteli Főiskolai Kar - Kolozsvár, 3, nappali, magyar... (5)
Üzemszervezés és számviteli Főiskolai Kar - Aranyosgyéres, 3, nappali, magyar... (2)

Üzemszervezés és számviteli Főiskolai Kar - Szatmárnémeti, 3, nappali, magyar... (2)
Üzemszervezés és számviteli Főiskolai Kar - Csíkszereda, 3, nappali
Öntési folyamatok ellenőrzése, /Főiskola/ 3, nappali
Számítástechnika, /Főiskola/ 3, nappali, magyar... (2)
Műszaki informatika /Főiskola/, 3, nappali, magyar... (4)
Elektronika /Főiskola/, 3, nappali, magyar... (7)
Postai kommunikáció /Főiskola/, 3, nappali, magyar... (6)
Felszerelések /Főiskola/, 3, nappali, magyar... (3)
Vasutak, /Főiskola/ 3, nappali
Építkezések Technológiája /Főiskola/, 3, nappali
Híd- és útépítészet /Főiskola/, 3, nappali
Építkezések gazdasága és szervezése /Főiskola/, 3, nappali

Agrártudományi és Állatorvosi Egyetem

Megj. A magyar anyanyelvű hallgatók száma nem jelentős, a magyar hallgatók érdeklődése megoszlik az ország 4 nagyobb agráregyeteme között (Temesvár, Bukarest, Jasi)

1. Kertészeti Kar

Szakok:

Kertészet, 5, nappali, -
Vidékfejlesztés, 5, nappali, -
Zöldségtermesztési és Virágkertészeti Főiskolai Kar, 3, nappali
Gyümölcstermesztési és Szőlészeti Főiskolai Kar, 3, nappali, -
Mezőgazdasági - Földmérési Főiskolai Kar, 3, nappali, -
Szőlészeti - Borászati Főiskola, 3, nappali, -

2. Állattenyésztés és Biotechnológia Kar

Szakok:

Állattenyésztés, 5, nappali
Biotechnológia /Főiskola/, 3, nappali
Állattenyésztési Főiskolai Kar, 3, nappali

3. Állatorvosi Kar

Szakok:

Állatorvosi, 6, nappali
Állategészségügyi Technikus /Főiskola/, 3, nappali
Állategészségügyi Gyógyszerész /Főiskola/, 3, nappali

4. Agrármérnöki Kar

Szakok:

Agrármérnöki, 4, nappali
Biológia - Agrármérnöki, 4, nappali
Hegyvidéki Mezőgazdaság, 5, nappali
Mezőgazdasági termékek feldolgozása, 5, nappali

"Iuliu Hatieganu" Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem

1. Általános orvosi Kar

Szakok:

Általános Orvosi, 6, nappali, magyar... (1)
Radiológiai, Orvosi Képzőképzési, Sugárterápiás és Nukleáris Orvostudományi Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (2)
Klinikai Laboránsi Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (4)
Egészségügyi asszisztens Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (2)

2. Fogorvosi Kar

Szakok:

- Fogorvosi, 7, nappali, magyar... (8)
- Fogtechnikai Főiskolai Kar, 2, nappali, magyar... (3)
- Fogászati Megelőzési Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (1)

3. Gyógyszerészeti Kar

Szakok:

- Egészségügyi asszisztens, 5, nappali
- Gyógyszerészeti laboránsi Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (2)

Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémia

1. Képzőművészeti és Dekoratív Művészetek Kar

Szakok:

- Festészet, 5, nappali, magyar... (3)
- Szobrászat, 5, nappali, magyar... (1)
- Grafika, 5, nappali, -
- Vizuális nevelés, 5, nappali, magyar... (7)
- Foto - Video - Számítógépes képfeldolgozás, 5, nappali, magyar... (2)

2. Dekoratív Művészetek és Design Kar

Szakok:

- Kerámia - Üveg - Fémek, 5, nappali, magyar... (4)
- Textilművészet, 5, nappali, magyar... (2)
- Design, 5, nappali, magyar... (1)

NAGYVÁRAD

Nagyváradai Állami Egyetem

1. Bölcsészkar

Szakok:

- Román nyelv és ir - idegen nyelv és ir., 4, nappali, magyar... (1)
- Angol nyelv és ir. - román nyelv és ir., 4, nappali, -
- Német nyelv és ir. - román nyelv és ir., 4, nappali magyar... (6)
- Francia nyelv és ir. - román nyelv és ir., 4, nappali, magyar... (1)
- Könyvtárant, 4, nappali, magyar... (1)
- Baptista teológia, 4, nappali, -

2. Teológia

Szakok:

- Ortodox teológia, 4, nappali, 5, levelezési, 0
- Ortodox teológia - bölcsészet, 4, nappali, 5, levelezési, 0
- Ortodox teológia - szociális munkás, 4, nappali, 5, levelezési, 0

3. Testnevelés és sport

Szakok:

- Kinetoterápia, 4, nappali, magyar... (4)
- Testnevelés, 4, nappali, magyar... (5)
- Testnevelés és sport menedzsment, 4, nappali, 0

4. Közgazdaságtudományi Kar

Szakok:

- Turizmus és szolgáltatások, 4, nappali, 5, levelezési, magyar... (6)
- Marketing, 4, nappali, 5 levelezési, magyar... (4)
- Vállalati menedzsment, 4, nappali, 0
- Könyvvitel és számviteli informatika, 4, nappali, magyar... (3)
- Pénzügy és biztosítások, 4, nappali, 5, levelezési, magyar... (2)
- Nemzetközi ügyletek, 4, nappali, -

5. Természettudományi Kar

Szakok:

- Biológia - kémia, 4, nappali, magyar... (4+0)
- Matematika - fizika, 4, nappali, magyar... (4+0)
- Fizika - kémia, 4, nappali, magyar... (4+0)
- Matematika - informatika, 4, nappali, magyar... (1+0)

6. Textil- és bőripari Kar

Szakok:

- Textil- és bőripari közgazdasági mérnök, 5, nappali, 0
- Bőr- és műbőrkonfekció, 5, nappali, 0

7. Energetikai Kar

Szakok:

- Elektroenergetika, 5, nappali, 6, levelezési, magyar... (3+0)
- Villamos hőközpontok, 5, nappali, 6, levelezési, -
- Ipari energetika, 5, nappali, 6, levelezési, magyar... (1+0)
- Regenerálható energiaforrások, 5, nappali, 6, levelezési, magyar... (1+0)
- Energetikai vállalatgazdálkodási mérnök, 5, nappali, 6, levelezési, 0

8. Menedzseri és technológiai mérnöki Kar

Szakok:

- Gépgyártás technológiája, 5, nappali, 6, levelezési, magyar... (2+0)
- Ipari robotok, 5, nappali, 6, levelezési, -
- Finommechanika, 5, nappali, 6, levelezési, -
- A hegesztés eszköze és technikája, 5, nappali, 6, levelezési, -
- Közúti gépjárművek, 5, nappali, 6, levelezési, magyar... (1+0)
- Mezőgépszeti, 5, nappali, 6, levelezési, magyar... (1+0)
- Gyártási felszerelések, 5, nappali, 6, levelezési, -
- Gépipari vállalatgazdálkodási mérnök, 5, nappali, 6, levelezési, magyar... (1+0)

9. Társadalmtudományi Kar

Szakok:

- Földrajz, 4, nappali, magyar... (1+0)
- Történelem, 4, nappali, magyar... (2+0)
- Pszichológia, 4, nappali, magyar... (1+0)
- Szociológia - szociális munkás, 4, nappali, 0
- Szociológia, 4, nappali, magyar... (2+0)
- Történelem - Földrajz, 4, nappali, 0
- Filozófia, 4, nappali, magyar... (3+0)

10. Zene és Képzőművészeti Kar

Szakok:

- Ének, énektanári, 5, nappali, magyar... (1+0)
- Hangszeres előadói, tanárképző, 5, nappali, magyar... (0+1)
- Zenepedagógia, zenetanári, 5, nappali, magyar... (1+0)

11. Képzőművészeti Kar

Szakok:

- Textilművészet, 5, nappali, magyar... (2+0)
- Formatervezés, 5, nappali, 0
- Szobrászat, 5, nappali, magyar... (1+0)
- Vizuális nevelés, 5, nappali, magyar... (1+0)
- Festészet, 5, nappali, magyar... (5+5)

12. Jogtudományok Kara

Szakok:

- Jog, 4, nappali, 5, látogatás nélküli, magyar... (2+0)
- Politikai tudományok, 4, nappali, magyar... (4+0)

13. Környezetvédelmi Kar

Szakok:

- Mezőgazdaság, 5, nappali, magyar... (6+0)
- Kertészet, 5, nappali, magyar... (1+0)
- Műépítészet, 5, nappali, magyar... (3+0)
- Erdőgazdálkodás, 5, nappali, magyar... (1+0)
- Környezetvédelmi mérnök, 5, nappali, magyar... (3+0)
- Kateszteri, 5, nappali, magyar... (2+0)
- Egészségügyi mérnöki, 5, nappali, 0

14. Orvostudományi és Gyógyszerészeti Kar

Szakok:

- Fizikinetoterápia, 6, nappali, magyar... (6+0)
- Fogorvosi angol nyelven, 6, nappali
- Fogorvosi, 6, nappali
- Általános orvosi angol és francia nyelven, 6, nappali
- Általános orvosi, 6, nappali, magyar... (26+0)
- Gyógyszerészeti, 6, nappali, magyar... (0+7)

15. Orvostudományi Főiskolai Kar

Szakok:

- Orvosi kozmetika - Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (4+0)
- Fogtechnikusi Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (8+0)

16. Elektrotechnika és Informatika Kar

Szakok:

- Általános elektrotechnika, 5, nappali, magyar... (1+0)
- Villamos gépészet, 5, nappali, 6, látogatás nélküli, -
- Számítógépek, 5, nappali, 6, látogatás nélküli, magyar... (5+2)
- Ipari informatika és automatizálás, 5, nappali, 6, látogatás nélküli, 0
- Alkalmazott elektronika, 5, nappali, -
- Villamossági vállalatgazdálkodási mérnöki, 5, nappali, 6, látogatás nélküli, magyar... (2+0)

Tanítóképző Főiskolai Kar

Szakok:

- Tanítóképző - idegen nyelv, 3, nappali, magyar... (4+0)

"Iosif Vulcan" Tanítóképző Főiskolai Kar

1. Tanítóképző - zene Főiskolai Kar, magyar... (11+0)

Műszaki, Közgazdasági és Ügyviteli Főiskolai Kar

Elektronika, 3, nappali, magyar... (1+1)
Számítástechnika, 3, nappali, -
Gyógyászati felszerelések használata, 3, nappali, 0
A villamosenergia szállítása és elosztása, 3, nappali, magyar... (1)
Villamosági felszerelések, 3, nappali magyar... (1)
Kereskedelmi és idegenforgalmi egységek vezetése, 3, nappali, -
Helyi közigazgatás - titkárság, 3, nappali, magyar... (2+5)

"Adv Endre" Sajtókollégium

Szakok:

Újságírói szak, 1, nappali, 2, levelező, magyar... (18+12)
Egyházi újságírás, 2, levelező, magyar... (5)
Tördelő - szerkesztői, 1, nappali, magyar... (5)
Olvasó - szerkesztői - korrektor, 2, levelező, magyar... (10)

Partiumi Keresztény Egyetem

Szakok:

Református vallástanár - szociális munka, 4, nappali, magyar ny. (27)
Református vallástanár - német nyelv és ir., 4, nappali, magyar ny. (16)
Közgazdaságtan - intézményi menedzsment /Főiskola/, 3, nappali, magyar... (22)
Zenepedagógia - Egyházi zene, 5, nappali, magyar ny. (15)
Filozófia, 4, nappali, magyar ny. (22)
Tanítóképző - idegen nyelv /Főiskola/, 3, nappali, 4, távoktatás, magyar ny. (37+28)

BRASSÓ

Transilvania Brasov Egyetem

Megj. A műszaki, faipari, erdőgazdálkodási, közgazdasági karonkon jelentősebb magyar anyanyelvű hallgatóság van.

1. Gépészmérnöki Kar

Szakok:

Gépészmérnöki, 5, nappali
Mezőgazdasági gépek, 5, nappali
Finommechanika, 5, nappali
Élelmiszeripari felszerelések, 5, nappali
Alkalmazott mechanika, 5, nappali
Gépjárműmérnöki - angol nyelv, 5, nappali
Mechatronika, 5, nappali

2. Technológiai mérnöki Kar

Szakok:

Gépjárműipari technológiák, 5, nappali
Szerszámgép-mérnök, 5, nappali
Különleges felszerelések és technológiák, 5, nappali
Termelésstan, 5, nappali
Üzemrendszermérnöki, 5, nappali

Ipari Robotok, 5, nappali
Repülőgép gyártás, 5, nappali
Termék-design, 5, nappali
Ipari design, - angol nyelven, 5, nappali

3. *Anyagismeret Kar*

Szakok:

Melegmegmunkálási berendezések, 5, nappali
Anyagismeret, 5, nappali
Fémöntés, 5, nappali
Műanyag-feldolgozás és Hőkezelés, 5, nappali
Hegesztőmérnöki, 5, nappali
Anyagfejlesztés és kezelés, 5, nappali
Üzemrendszerek menedzsmentje, 5, nappali

4. *Elektrotechnika Kar*

Szakok:

Általános elektrotechnika, 5, nappali
Villamossági vállalatgazdálkodási mérnöki, 5, nappali
Alkalmazott elektronika, 5, nappali
Ipari automatika és informatika, 5, nappali
Villamos- és számítástechnikus mérnök, 5, nappali
Elektromechanika, 5, nappali

5. *Erdészeti és Erdőkitermelési Kar*

Szakok:

Erdőmérnöki és Erdőkitermelői szak, 5, nappali
Magán, ipari és mezőgazdasági építkezések, 5, nappali
Berendezések, 5, nappali

6. *Faipari Kar*

Szakok:

Bútor és fatermékek, 5, nappali
Fafeldolgozás, 5, nappali
Fafeldolgozási technológiák, 5, nappali

7. *Tudományegyetem*

Szakok:

Matematika, 4, nappali
Matematika - Informatika, 4, nappali
Matematika - Fizika, 4, nappali
Informatika, 4, nappali
Fizika - Kémia, 4, nappali
Román nyelv és idegen nyelv, 4, nappali
Angol nyelv és román, német vagy francia nyelv, 4, nappali
Alkalmazott idegen nyelvek - francia / angol, 4, nappali
Testnevelés és Sport szak, 4, nappali

8. *Közgazdaságtudományi Kar*

Szakok:

Marketing, 4, nappali
Cégmenedzsment, 4, nappali
Nemzetközi ügyletek, 4, nappali
Pénzügy és biztosítások, 4, nappali

Könyvelés és számviteli informatika, 4, nappali
Szociológia, 4, nappali
Neveléstudomány, 4, nappali
Jogi kar, 4, nappali

9. Zeneművészeti kar

Szakok:

Zenepedagógia, 5, nappali
Hangszeres előadóművész, 5, nappali
Ének, 5, nappali

10. Általános Orvosi Kar

Szakok:

Általános Orvosi szak, 6, nappali

11. Műszaki Főiskolai Kar

Szakok:

Gépjárművek, 3, nappali
Fémfeldolgozási technológiák, 3, nappali
Finommechanikai technológiák, 3, nappali
Anyagismeretek, anyaghiba diagnosztika, 3, nappali
Optikai műszerészet, 3, nappali
Gépgyártás-design, 3, nappali
Fémfeldolgozási-technológiák, 3, nappali
Gépek és berendezések működtetése, 3, nappali
Elektronika, 3, nappali
Automatizálás, 3, nappali
Minőségellenőrzés és elektroműszerészet, 3, nappali
Könyvtártudomány - Muzeológia, 3, nappali
Termelés szervezés és vezetés, 3, nappali

12. Erdészeti, Közgazdasági és Informatikai Főiskolai Kar

Szakok:

Vadgazdálkodás, 3, nappali
Erdőmérnöki / Erdőkitermelési technológiák, 3, nappali
Fafeldolgozási technológiák, 3, nappali
Földmérés / kataszter, 3, nappali
Környezetvédelem, 3, nappali
Informatikai technológia, 3, nappali
Kereskedelmi és turisztikai egységek vezetése, Banki és pénzügyi számvitel, 3, nappali
Tanítóképző - idegen nyelv, 3, nappali

MAROSVÁSÁRHELY

Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem

Ez Románia olyan egyetlen egyeteme, ahol orvosi, fogorvosi és gyógyszerészeti szakokon magyar nyelven is lehet hallgatni az előadásokat. A gyakorlati órák a magyar tannyelvű csoportokban is román nyelven folynak.

1. Orvosi Kar

Szakok:

Általános orvosi szak, 6, nappali, magyar... (111+44 fizetéses)
Általános egészségügyi Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (5)

2. Fogorvosi Kar

Szakok:

- Fogorvosi szak, 6, nappali, magyar... (17)
- Fogtechnikusi Főiskolai Kar, 3, nappali, magyar... (13)

3. Gyógyszerészeti Kar

Szak:

- Gyógyszerészeti szak, 5, nappali, magyar... (26+13 fiz.)

Petru Maior Egyetem

1. Természettudományi és Bölcsészettudományi Kar

Szakok:

- Román és angol nyelv, 4, nappali
- Matematika - Informatika, 4, nappali
- Történelem - Angol nyelv, 4, nappali
- Cég menedzsment, 4, nappali, 5, látogatás nélküli
- Közigazgatás, 4, nappali, 5, látogatás nélküli

2. Műszaki, Közgazdasági és Informatikai Főiskolai Kar

Szakok:

- Gépészmérnöki Kar, 3, nappali
- Gazdaságtan, 3, nappali
- Pedagógia (Angol nyelv - tanítóképző) Főiskolai Kar, 3, nappali
- Villamosmérnöki, Elektronikai és Távközlési szak, 3 év.
- Automatizálás, Számítástechnika, Informatika szak

3. Mérnöki Kar

Szakok:

- Ipari mérnöki és Üzemrendszerek Menedzsmentje, 5, nappali
- Elektroenergetika, 5, nappali
- Ipari mérnök - Gépészmérnöki szak, 5, nappali
- Automatizálás és Ipari Számítástechnika szak, 5, nappali

Marosvásárhelyi Színművészeti Egyetem

1. Színészet, 4 év, magyar ny. (14)
2. Teatrológia, 4 év, magyar ny. (5)
3. Rendezői szak, 5 év, magyar ny. (2)

TEMESVÁR

Temesvári Orvostudományi Egyetem

1. Orvosi Kar

Szakok:

- Általános orvosi
- Gyógyszerészet

2. Fogorvosi Kar

Szakok:

- Fogorvosi szak
- Fizikinetoterápia

3. *Főiskolai karok*

Szakok:

- Fogtechnika
- Fogászati megelőzés
- Klinikai laboratórium

Temesvári Nyugati Tudományegyetem

1. Bölcsészkar

Szakok:

- Angol és egy idegen nyelv, 4 év.
- Francia és egy idegen nyelv, 4 év.
- Német és egy idegen nyelv, 4 év.
- Orosz és Román vagy egy idegen nyelv, 4 év
- Román és egy idegen nyelv, 4 év
- Klasszika filológia, 4 év
- Szerb - Horvát nyelv -- Román vagy Olasz nyelv, 4 év
- Könyvtártudományok, 4 év
- Ortodox teológia és egy idegen nyelv, 4 év
- Ortodox teológia és román nyelv, 4 év
- Ortodox teológia és történelem, 4 év
- Lelkészi teológia, 4 év
- Történelem, 4 év
- Történelem - idegen nyelv, 4 év
- Filozófia, 4 év
- Újságírás - Idegen nyelv, 4 év

2. *Pszichológia és Szociológia Kar*

Szakok:

- Pszichológia, 4 év
- Szociológia, 4 év
- Neveléstudomány, 4 év
- Gyógynevelés, 4 év
- Szociális munkás, 4 év
- Politikai tudományok és európai tanulmányok, 4 év
- Testnevelési Főiskolai Kar, 4 év

3. *Jogtudományok Kara*

Jogtudományok Kara, 4, nappali, 5 látogatás nélküli

4. *Matematika*

Szakok:

- Matematika, 4, nappali, 5, látogatás nélküli, magyar... (3)
- Matematika, 4, nappali
- Matematika - Informatika, 4, nappali, magyar... (2)
- Informatika, 4, nappali, magyar... (1)
- Alkalmazott matematika, 4, nappali, magyar... (3)
- Gazdasági matematika, 4, nappali
- Matematika - Fizika, 4, nappali, magyar... (5)

5. *Fizika*

Szakok:

- Fizika, 4, nappali, magyar... (2)

Anyagok fizikája, 4, nappali, magyar... (1)
Fizika - Kémia, 4, nappalimagyar... (3)
Környezet fizika, 4, nappali

6. Kémia, biológia és földrajz Kar

Szakok:
Kémia, 4 év, magyar... (2)
Biológia, 4 év, magyar... (3)
Biológia - Kémia, 4 év
Földrajz, 4 év, magyar... (1)
Földrajz - Idegen nyelv, 4 év

7. Testnevelés és Sport

Szakok:
Testnevelés és Sport
Gyógytorna

8. Közgazdaságtudományi Kar

Szakok:
Nemzetközi gazdasági kapcsolatok, 4, nappali,
Marketing, 4, nappali
Pénzügy és biztosítás, 4, nappali
Könyvelés és ügyviteli Számítástechnika, 4, nappali
Menedzsment, 4, nappali, 5, látogatás nélküli
Általános gazdaságtan, 4, nappali
Mezőgazdasági és élelmiszeripari ügyvitel, 4, nappali, 5, látogatás nélküli

9. Zeneművészeti Kar

Szakok:
Hangszeres előadóművész
Ének
Színészet

10. Képzőművészeti Kar

Szakok:
Festészet, 5, nappali
Grafika, 5, nappali
Szobrászat, 5, nappali
Textilművészet, 5, nappali
Design, 5, nappali
Vizuális nevelés, 5, nappali

11. Az egyetem főiskolai karai

Szakok:
Informatikai technológia, 3, nappali
Helyi közigazgatás, 3, nappali
Irodai adminisztráció, 3, nappali
Tanítóképző + idegen nyelv, 3, nappali, magyar... (2)
Testnevelés, 3, nappali

Bánsági Agrártudományi Egyetem

1. Agrártudományok Kara

Szakok:

Agrármérnöki, 5, nappali,
Környezetmérnöki, 5, nappali,
Agrárbiológiai, 4, nappali

→ magyar... (39)

2. *Kertészeti Kar*

Szakok:

Kertészeti, 5, nappali
Genetikai mérnöki, 5, nappali
Tájépítészet, 5, nappali

→ magyar... (7)

3. *Mezőgazdasági Menedzsment*

Szakok:

Mezőgazdasági menedzsment, 5, nappali, magyar... (6)

4. *Élelmiszeripari Kar*

Szakok:

Mezőgazdasági termékek feldolgozása, 5, nappali, magyar... (5)
Élelmiszeripari termékek ellenőrzése, 5, nappali
Kivonatok és adalékok, 5, nappali

5. *Állattenyésztési Kar*

Szakok:

Állattenyésztés, 5, nappali
Mezőgazdasági Biotechnológiák, 5, nappali

→ magyar... (2)

6. *Állatorvosi Kar*

Szak:

Állatorvosi szak, 6, nappali, magyar... (15)

7. *Állategészségügyi Főiskolai Kar, magyar... (4)*

Temesvári Műszaki Egyetem

1. *Automatizálás és Számítógépek Kar*

Szakok:

Számítástechnika, 5, nappali
Számítástechnika - főiskolai kar, 3, nappali

2. *Ipari Kémia és Környezetmérnöki Kar*

Szakok:

Vegyésmérnöki, 5, nappali, magyar... (11)
Környezetmérnöki, 5, nappali, magyar... (2)

3. *Építészet*

Szakok:

Építészet, 5, nappali
Épületgépészet, 5, nappali
Geodézia, Térképészet, 5, nappali
Műépítészeti Főiskolai Kar, 3, nappali
Építészeti Főiskolai Kar, 3, nappali
Irodai adminisztráció, 3, nappali

4. *Elektronika és Távközlés*

Szakok:

Elektronika és Távközlés, 5, nappali
Elektronikai és Távközlési Főiskolai Kar, 3, nappali

5. Elektrotechnika

Szakok:

Villamossági vállalatgazdálkodás, 5, nappali
Elektrotechnika, 5, nappali
Elektromechanika, 5, nappali
Elektroenergetika, 5, nappali

6. Hidrotechnika

Szakok:

Hidrotechnikai építkezések, 5, nappali, magyar... (4)
Környezetmérnöki, 5, nappali, magyar... (1)
Hidrotechnikai Építkezések Főiskolai Kar, 3, nappali

7. Szállítási és Ipari Menedzsment

Szakok:

Vállalatgazdálkodási mérnök, 5, nappali
Gépészmérnöki, 5, nappali
Szállítástechnikai mérnöki, 5, nappali
Vállalatgazdálkodási Üzemmérnöki Főiskolai Kar, 3, nappali

8. Gépészmérnöki Kar

Szakok:

Gépészmérnök, 5, nappali, magyar... (6)
Ipari menedzsment és technológia, 5, nappali, magyar... (4)
Mechatronika, 5, nappali
Anyagismeret, 5, nappali
Szállítástechnika, 5, nappali
Gépészmérnöki Főiskolai Kar, 3, nappali
Elektromechanikai Főiskolai Kar, 3, nappali

Megi.

Jelentős magyar anyanyelvű hallgató van a következő városokban

Jasi,
Bukarest,
Szeben